

Sisekaitseakadeemia
Finantskolledž

Pjotr Kravtšuk

PÜROTEHNILISTE TOODETE KONTROLLI PROBLEEMID
MAKSU- JA TOLLIAMETIS

Lõputöö

Juhendaja:

Piret Tinkus, BAC

Kaasjuhendaja:

Uno Silberg, dr (maj)

Tallinn 2013

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: mai 2013
Töö pealkiri eesti keeles: „Pürotehniliste toodete kontrolli probleemid Maksu- ja Tolliametis“ Töö pealkiri võõrkeeles: „Проблемы контроля пиротехники в Налогово - таможенном департаменте“.	
Töö autor: Pjotr Kravtšuk	Autor on nõus lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Töö on kirjutatud eesti keeles, koosneb 50 leheküljest, millest sisulist osa on 34 lehekülge. Lõputöö koostamisel on kasutatud 40 allikat, millele on lõputöös viidatud.</p> <p>Lõputöös käsitletakse probleemis, mis seisneb selles, et pürotehniliste toodete kontrollimisel tegutseb iga ametkond vaid oma pädevuse piires, kuid ühist kontrollipoliitikat ning rollijaotust ja infovahetust võimalike rikkumiste ennetamiseks ei ole. Kõikidel järelevalveametkondadel, mis puutuvad kokku pürotehniliste toodetega Eestis, puudub ühine juhend.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on analüüsida pürotehniliste toodete kontrollimisega seotud probleeme Maksu- ja Tolliametis. Selleks püstitati uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Antakse ülevaade pürotehnikast.2. Antakse ülevaade pürotehnika käitlemisest ja ohtudest.3. Analüüsitakse Maksu- ja Tolliameti ning teiste ametite võimalusi pürotehniliste toodete kontrolliks.4. Analüüsitakse pürotehniliste toodete tollikontrolli probleeme nii Eestis kui Euroopa Liidu sise- ja välispiiril. <p>Autor jõudis järelduseni, et tolliametil esinevad probleemid, mille lahendamiseks oleks vaja teha seaduses muudatusi, koostööd erinevate ametitega, viia läbi koolitusi. Maksu- ja Tolliametil puuduvad ametkondadevahelised koostööjuhendid, vastavalt millele täidaks probleemses olukorras iga koostööpartner oma rolli.</p>	
Võtmesõnad: pürotehnika, lõhkematerjali seadus, tollikontroll, pürotehnika järelevalve	
Võõrkeelsed võtmesõnad: puuduvad	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Piret Tinkus	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. PÜROTEHNIKA KÄITLEMINE.....	5
1.1 Pürotehnika mõiste	5
1.2 Pürotehnika käsitlemine ja sellega kaasnevad ohud.....	12
2. PÜROTEHNILISTE TOODETE TOLLIKONTROLI PROBLEEMID.....	19
2.1 Maksu- ja Tolliameti ning teiste ametite võimalusi pürotehniliste toodete kontrolliks 19	
2.2 Pürotehniliste toodete tollikontrolli probleemid Euroopa Liidu sise- ja välispiiril... 25	
KOKKUVÕTE.....	31
PE3IOME	34
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	36
LISAD	40
Lisa 1. Laske- ja muu lahingumoonna kokkusobivuse tabel	40
Lisa 2. Intervjuu Maksu- ja Tolliameti tollikorralduse osakonna tollipoliitika rakendamise talituse peaspetsialist Piret Tinkusega.....	41
Lisa 3. Intervjuu Päästeameti demineerimiskeskuse Põhja-Eesti pommigrupp juhataja Raido Taalmanniga	44
Lisa 4. Intervjuu Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste Pioneeri lektoriga Major Kaspar Sauliga.....	46
Lisa 5. Intervjuu Tehnilise Järelevalve Amet kemikaali ja mäetööde osakonna peaspetsialist Merike Ringiga.....	48
Lisa 6. Intervjuu Tarbijakaitseameti Kaubandustalituse juhataja kohusetäitjaga Anneli Nageliga	49
Lisa 7. Eesti impordi ja ekspordi statistika ETT 36. grupi kaubad	50

SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel kasutab üha rohkem inimesi pürotehnikat oma tähtpäevade ilmestamiseks, seega on turul suurenenud pürotehniliste toodete nõudlus ja valik, mis omakorda suurendab pürotehnilise kauba sissevedu Eestisse teistest Euroopa Liidu riikidest ja Euroopa Liidu välistest riikidest. Kõik pürotehnilised tooted peavad olema tarbijale ohutud. Ohtude vältimiseks tuleb tollil tõhusamalt läbi viia kontrolli, et ennetada ebaseadusliku ning nõuetele mittevastava kauba sissevedu.

Autor valis teema, kuna pürotehnika käitlemist ja kontrolliprobleemistikku ei ole tolli vaatenurgast varem käsitletud ning autor puutub tööalaselt kokku pürotehniliste toodetega.

Teema on aktuaalne, sest lõhkeainet sisaldavate toodete sissevedu on oluliselt suurenenud, peaaegu 1/3 võrreldes perioodiga 2009 – 2011, sellest tulenevad suureneb oht, et turule võib sattuda ebakvaliteetne, keelatud või musta turu kaup. Et sellist riski vähendada, tuleb Maksu- ja Tolliametil tõhusamini läbi viia kontrollid ja teha koostööd teiste ametiasutustega riskianalüüsi tegemiseks.

Lõputöö teema on uudne, sest pürotehniliste kaupade kontrollitemaatika ei ole seni teadustöö raames analüüsitud. 2010 aastal on küll kirjutatud üldiselt lõhkematerjalidest ja terroriohtudest, kuid antud lõputöös käsitletakse pürotehnikat, mis on mõeldud tsiviilelanikele kasutamiseks ja mis on kättesaadav suuremale osale tavainimestele.

Käesoleva töö lisandväärtus seisneb selles, et kui analüüsimisel tulevad välja konkreetsed probleemid, siis nende lahendamiseks on esitatud ettepanekuid, mis aitavad tõsta tolliameti töö kvaliteeti.

Probleem seisneb selles, et pürotehniliste toodete kontrollimisel tegutseb iga ametkond vaid oma pädevuse piires, kuid ühist kontrollipoliitikat ning rollijaotust ja infovahetust võimalike rikkumiste ennetamiseks ei ole. Kõikidel järelevalveametkondadel, mis puutuvad Eestis kokku pürotehniliste toodetega, puudub ühine juhend, mis reguleeriks üheselt mõistetavalt

pürotehnilise toote kontrolli ja erinevate ametkondade rolli kontrolliprotsessis mõistliku ressursikasutusega.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida pürotehniliste toodete kontrollimiss probleeme Maksu- ja Tolliametil. Selleks, et eesmärki saavutada, püstitas autor järgmised uurimisülesanded:

1. Antakse ülevaade pürotehnikast.
2. Antakse ülevaade pürotehnika käitlemisest ja ohtudest.
3. Analüüsitakse Maksu- ja Tolliameti ning teiste ametite võimalusi pürotehnika toodete kontrolliks.
4. Analüüsitakse pürotehniliste toodete tollikontrolli probleeme nii Eestis kui Euroopa Liidu sise- ja välispiiril.

Uurimismeetodina kasutab autor lõputöös andmekogumis- ja tõlgendamismeetodit. Eesmärgi saavutamiseks analüüsib autor seadusi ja teadusallikaid ning viib läbi intervjuud erinevate järelvalveasutustega.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis on jagatud kaheks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis annab autor ülevaate pürotehnilistest ainetest ja toodetest. Nimelt, pürotehnika arengust, kasutamise valdkondadest ja ülesehitusest. Teises alapeatükis analüüsib autor pürotehnikaga seonduvaid õigusakte, kuidas seadusest tulenevalt pürotehnika jaguneb, millistele tingimustele peab toode vastama, et seda saaks turule lasta. Loob ülevaate pürotehniliste toodete käitlemisest, sellega kaasnevatest ohtudest ja nõuetest.

Teise osa esimeses alapeatükis annab autor ülevaate erinevate ametkondade pürotehniliste toodete järelevalvest ja viib läbi intervjuud pürotehnilistele toodetele järelevalvet teostavate ametnikega. Sellest osast saab ülevaade iga ameti tööst ja sellest, mida tema koostöö abil saab muuta. Teises alapeatükis analüüsib autor probleeme seotud pürotehniliste toodetega nii Euroopa Liidu sise- kui ka välisriigid. Nii saab näha teiste riikide toimetulekut samade probleemidega, mis puudutavad ka meid endid.

Lõputöös kasutab autor pürotehniliste ainete ja toodete käitlemisega seotud õigusakte, rahvusvahelisi direktiive, erialast kirjandust, internetiallikaid ning intervjuudest saadud informatsiooni.

1. PÜROTEHNIKA KÄITLEMINE

1.1 Pürotehnika mõiste

Pürotehnika on saavutanud kindla positsiooni inimeste elus. Inimesed kasutavad seda paljudeks eesmärkideks, üks levinumaid on ilutulestiku korraldamine. Tänapäevase seisuga on olemas suur valik tooteid, mis vastavad erinevatele kriteeriumitele. Selline toodete jaotus on tingitud toote kasutamise ja ohtlikkuse tasemest. Saamaks paremat ülevaadet pürotehnilistest toodetest, uurib autor antud peatükis pürotehnika ajalugu, toodete omadusi ja seda, millest toode koosneb.

Pürotehnika ajalugu ulatub tuhandetesse aastatesse enne meie ajaarvamise algust iidse Hiinasse. Isegi aega enne püssirohu leiutamist. Ilmselt olid esimesed pürotehnilised tooted tehtud noortest ja rohelistest suurtest bambusetükkidest, mis plahvatasid, kui neid tulle visata. Noore bambuse põlemisel eraldus mahl, mis muutus auruks, mille tagajärjel tekkis tihedalt suletud õõnsuses piisav surve, et plahvatus saaks toimuda. Plahvatusel tekkinud müra ehmatas hiinlasi, sest varem polnud nad midagi sellist kuulnud. Samas arvasid nad ka, et tekkinud müra abil saab eemale peletada kurjad vaimud. Nii viskasid hiinlased bambusevõrseid lõkkesse tähistades erinevaid tähtpäevi: uusaasta saabumine, sünnipäevad ja pulmad. „Plahvatavat bambust“ kasutasid hiinlased nii kaua kuni neil umbes 1200 aastat tagasi õnnestus leiutada must püssirohi¹.

Must püssirohi koosneb kaaliumnitraadist, puusöest ja väävlis. Püssirohi võib olla kas peene- või jämedateraline. Ta on ülitundlik leegi, sädeme ja hõõrdumise suhtes ning sellest tulenevalt käitlemisohulik. Musta püssirohu iseloomustab plahvatusgaaside rõhu suhteliselt aeglane tõus ja plahvatusel paiskav toime². Must püssirohi on kahtlemata üks tähtsamaid leiutisi inimkonna ajaloos. Püssirohu kasutati pürotehnilistel eesmärkidel, rakettide ja noolte lennutamiseks³;

¹ Petarda, „Китай“, <petarda.com.ua/ru/usefull/32/> (06.02.2013).

² Talvari, A., Ohtlikud ained. 2., täiendatud trükk. (Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2006), lk 207.

³ Paks, K., Lõhkeained, pürotehnilised- ja süütesegud. (Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2000), lk 5.

hiljem otsustati püsirohtu kasutada sõjanduses, lähtudes selle omadustest esemeid eemale paisata⁴.

Sõna „pürotehnika“ pärineb kahest kreekakeelsest sõnast: *piros* tähendab tuld ja *tehnos* kunsti. Teiste sõnadega tähendab pürotehnika tule esilekutsumise kunsti. Eelmise sajandi lõpus hakkasid teadlased uurima pürotehnika keemilisi ja füüsikalisi seadusi. Nii tekkiski uus pürotehnika haru, mis tegeleb süütamise, valgustamise, signaliseerimise, ilutulestiku jms tarbeks kasutatavate segude (pürotehniliste segude) valmistamise ja kasutamisega. Olenemata kasutusvaldkonnast (sõjandus, tsiviiltööd, ilutulestik), nimetatakse kõiki neid vahendeid pürotehnilisteks vahenditeks⁵.

Pürotehniliste toodete kasutamine erinevatel pidulikel üritustel on saanud väga populaarseks mitte ainult Eestis, vaid ka Euroopas ja mujal maailmas. Läbi pika aja on pürotehnika kasutamine muutunud traditsiooniks. Kui alguses kasutati pürotehnikat enamasti meelelahutuse eesmärgil, siis praegusel ajal on pürotehnika leidnud rakendust erinevates valdkondades:

1) Autotööstuses.

Autotööstuses kasutatakse pürotehnilist materjali turvapatjade avanemisel ning erinevate moodulite ja muude ohutusseadmete valmistamisel⁶.

2) Sõjanduses.

Pürotehnilised tooted leidsid sõjanduses suurt rakendust. Ilma nendeta ei oleks sõjandus arenenud oma praegusele tasemele. Neid tooteid kasutatakse valgustusvahenditena – maa-ala valgustamisel öistes tingimustes; maskeerimise vahenditena – kasutatakse suitsukatteid; öiste signaalvahenditena – edastatakse erinevaid valgussignaale; trasseerimisvahenditena – sihtmärkidele osutamine⁷.

3) Teatrietendustes ja filminduses.

Pürotehnilisi tooteid kasutatakse erinevate plahvatuste, põlemiste või muude eriefektide tegemiseks.

4) Meelelahutuses.

⁴ Talvari, A., Ohtlikud ained. 2., täiendatud trükk. (Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2006), lk 202.

⁵ Paks, K., Lõhkeained, pürotehnilised- ja süütesegud. Tallinn. 2000. lk 65.

⁶ Euroopa Ühenduste Komisjon. Ettepanek: Euroopa parlamendi ja Nõukogu direktiiv pürotehniliste toodete turuletoomise kohta, KOM/2005/0457 lõplik - COD 2005/0194., 11.10.2005.

⁷ Щидловский, А., Основы пиротехники. Москва. 1954. lk12.

Jaekaubanduses tänapäeval saadaolev pürotehniliste toodete valik on palju suurem võrreldes seda kasvõi kümme aastat tagasi müügil olnud kaubaga. Pürotehnikat kasutatakse üha tihedamini tähtsamatel sündmustel nagu aktused, kontserdid, peod, sünnipäevad ja pulmad.

5) Laevanduses.

Iga laeva standardvarustuse hulka peab kuuluma teatud kogus pürotehnikat. Langevarjurakett, helirakett, punane säratuli – nende pürotehniliste toodete kogused sõltuvad laeva klassist⁸. Pürotehnika kasutusaeg peab olema kehtiv ning seda tuleb hoida veekindlas pakendis⁹.

Tavainimese jaoks assotsieerub sõna *pürotehnika* ikkagi selliste lõhkematerjali toodetega, mis on mõeldud tsiviilotstarbeliseks kasutamiseks nagu erinevad ilutulestiku raketid, miinid ja vulkaanid. Lisaks on inimestel tekkinud aina suurem tahtmine ja huvi järjest vägevamate ja võimsamate pürotehniliste toodete vastu. Selliste toodete kasutamine aga nõuab erialaseid teadmisi. On välja kujunenud reegel, et mida võimsamate efektidega toode, seda ohtlikum on selle käitlemine. Mida ohtlikum toode, seda suurem on aga oht ilutulestiku vahetus läheduses viibivate inimeste jaoks, mistõttu tuleb ilutulestiku korraldajal erilist tähelepanu pöörata ohutusnõuetele.

Pürotehnilise toote efekt sõltub selle koostisosadest. Pürotehniline seadeldis koosneb kahest põhielemendist: ümbrisest ja põlevast segust, mida nimetatakse pürotehniliseks seguks. Suurem osa pürotehnilisi segusid koosnevad:

1. Oksüdeerijatest – pürotehnilistes toodetes kasutatakse oksüdeerijatena neid aineid, mis annavad paremini hapnikku. Need on nitraadid, kloraadid, metallide oksiidid, peroksiidid.
2. Põlevainetest – pürotehniliste toodete valmistamisel sõltub põlevainete valik sellest, millist efekti tootelt oodatakse. Süüte-, valgustus-, trasser- ja fotosegude puhul saavutatakse parem efekt kõrgel põlemistemperatuuril, kuid suitsuefekti saavutamiseks

⁸ Klassifitseerimata laevade seadistamise ja varustamise nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 29.09.2003, jõustunud 13.10.2003- RTL 2003, 106, 1623... RT I 2002, 1, 1; 61, 375; 63, 387. § 39.

⁹ Nõuded väikelaeva varustusele ning väikelaeva kategooriad vastavalt väikelaeva konstruktsioonile, samuti sellise väikelaeva ohutusnõuded, millega korraldatakse tasu eest vabaajareise, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 11.05.2011, jõustunud 16.05.2011- RT I, 13.05.2011, 3. § 6.

on vaja madalat põlemistemperatuuri. Põlevainete hulka kuuluvad naftaliin, kõrge kalorsusega magneesium-, alumiiniumipulber ja teised põlevained.

3. Lisanditest – pürotehnilistes toodetes kasutatakse lisandeid leegile värvuse lisamiseks ja erinevate ainete omavahel sidumiseks; ohutuse tagamiseks lisatakse pürotehnilistele segudele ka stabilisaatoreid¹⁰.

Ilutulestiku korraldamiseks või muuks sedalaadi otstarbeks ettenähtud pürotehnilist ainet sisaldav toode koosneb efektiivsest, millele võib olla lisatud või mille aktiveerimiseks saab kasutada paiskaineid, mis paiskavad efektiivseid selleks ettenähtud suunas¹¹.

Kui pürotehnilist segu initsieeritakse tuleimpulsiga ja selle põlemine toimub avaras ruumis, on põlemise kiirus aeglane ning seda mõõdetakse tihti mm/s. Kui põlemine toimub aga kinnises ruumis ja kui initsieerimiseks kasutatakse löökimpulssi, näiteks kapseldetonaatorit, võib põlemisprotsessi kiirus saavutada 100 m/s, mõnikord isegi 1000 m/s¹². Musta püssirohtu kasutatakse süütenöörade valmistamisel. Selle süttimisel avaras ruumis võib põlemiskiirus ulatuda 3,5 m/s¹³.

Pürotehniliste segude põlemisprotsess on väga keeruline, kuid seda võib jaotada kolmeks osaks.

1. Süütamine – tavaliselt toimub sooja-impulsi abil, mis läheb ainult piiratud osana pürotehnilise koostise pinnale.
2. Süttimine – süttimiseks nimetatakse põlemise levimist kogu pürotehnilise koostise ulatuses.
3. Põlemine – põlemiseks nimetatakse põlemisprotsessi levimist pürotehnilise vahendi sügavusse.

Pürotehnilise koostise süttimise kiirus on palju kordi suurem selle põlemiskiirusest. Ühe ja saama koostise süttimiskiirus sõltub järgmistest faktoristest:

¹⁰ Paks, K., Lõhkeained, pürotehnilised- ja süütesegud. Tallinn. 2000. lk 65.

¹¹ Ilutulestiku keskus Arnika OÜ, "Pürotehnika ja ilutulestiku mõiste" <www.arnika.ee/ilutulestik/purotehnika-moisted/?mid=98>(06.02.2013).

¹² Щидловский А., Основы пиротехники. (Москва: Государственное издательство оборонной промышленности, 1954), lk14.

¹³ Sama, lk 104- 105.

1. Komponentide peeneteralisuse määrast – mida peenemad on koostise terad, seda lihtsamalt ja kiiremini toimub süttimine.
2. Tihedusest – mida suurem on tihedus, seda raskemini ja aeglasemini toimub süttimine.
3. Algtemperatuurist – mida kõrgem on temperatuur, seda lihtsam ja kiirem on süttimine.
4. Välissurve – süttimise kiirus suureneb oluliselt välissurve suurenemisel.

Vastavalt ohtlike veoste rahvusvahelisele autoveo Euroopa kokkuleppele (edaspidi ADR), määratletakse ohtlikke aineid või esemeid, kui esemeid, mis võivad plahvatus-, tule või mingi muu omaduse tõttu tekitada veoprotsessi käigus kahju inimeste tervisele, varale või keskkonnale¹⁴. Antud kokkuleppe alusel on lahingu- ja muu lõhkeainet sisaldav moon, süütesegu ja teised lahingus kasutatavad materjalid jagatud kaheteistkümnesse gruppi ja seitsmesse kategooriasse. Sellise jaotuse eesmärgiks on teha ühtsed ohutustehnika eeskirjad pürotehniliste ainete ladustamisel, transportimisel ja hoidmisel¹⁵

Ohtlikuks aineks nimetatakse keemilist ühendit või ühendite segu, mis võib tekitada kahjustusi inimesele, keskkonnale või omandile plahvatus-, tule-, kiirgusohu või muu ohuteguri tõttu. Aine võib olla veetav nii pakendis kui ka ilma pakendita¹⁶. Pürotehnikat määratletakse sama ohtlikkusega kategooriasse, kus on ka lõhkeaine – mõlemad kuuluvad klassi 1 – lõhkeained ja neid sisaldavad esemed. Ohtlike veoste autoveo eeskirja järgi klassi 1 kuuluvaid aineid ja esemeid jaotatakse kuueks alaklassiks. Iga alaklassi numbri kõrvale kirjutatakse ka sobivusgrupi täht.

- 1.1 alaklass. Sellesse kategooriasse kuuluvad ained või esemed, millel on massiplahvatuse oht. Ühest lõhkekehast plahvatavad kõik läheduses olevad lõhkekehad¹⁷.
- 1.2 alaklass. Antud kategooriasse kuuluvad ained või esemed on välja paiskumise ohuga, kuid mitte massiplahvatuse ohuga.
- 1.3 alaklass. Sellesse kategooriasse kuuluvad ained või esemed, millel on tuleoht, vähene plahvatus- või välja paiskumise oht. Nendel ainetel puudub massiplahvatuse oht.

¹⁴ Ohtlike veoste autoveo eeskiri, vastu võetud Teede- ja Sideministri määrusega 14.12.2001, jõustunud 13.06.2011- RT I, 10.06.2011, 19... RTL 2002, 6, 53. § 1.

¹⁵ Paks, K., Lõhkevahendid ja lõhkeahelad. Tallinn. 2001. lk 65.

¹⁶ Ohtliku kauba sadamas vastuvõtu, töötlemise, hoiustamise ja väljastamise eeskiri, vastu võetud Teede- ja Sideministri määrusega 26.01.1998, jõustunud 01.06.2002- RTL 1998, 40, 202. lg 1, p 1.2, (määrus kehtetu).

¹⁷ Talvari, A., Ohtlikud ained. 2., täiendatud trükk. (Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2006), lk 25.

1.4 alaklass. Sellesse kategooriasse kuuluvad ohtlikud ained või esemed, mis on vähese plahvatusohuga süttimise või initsieerimise puhul veo ajal. Nendele toodetele väline tuleallikas silmapilkset plahvatamist ei tekita.

1.5 alaklass. Siia kategooriasse kuuluvad massiplahvatuse ohuga tuimad ained. Veoajal on selle klassi ained väga väikese initsieerimise või plahvatuselt detoneerimise üleminekuga.

1.6 alaklass. Sellesse kategooriasse kuuluvad eriti tuimad esemed, millel puudub massipahvatuse oht¹⁸.

Antud eeskirjade järgi kuuluvad G sobivusgruppi pürotehnilised seadeldised, valgustus- ja süütelahingumoon, suitsu või pisaraid tekitav lahingumoon, välja arvatud lahingumoon, mis aktiveerub vees, sisaldab valget fosforit või kergesti süttivat vedelikku/geeli. Sellesse gruppi kuulub laske- ja lahingumoon, mille plahvatuse tulemusel tekib süüte-, valgus-, pisar-, suitsu- või heliefekt. Selleks võivad olla näiteks: valgustus- ja signaalraketid, süütepommid või valgustuslaskemoon ning muud suitsu või pisaraid esilekutsuvad seadeldised. Pürotehnika, suitsu tekitav suurtükiväe laskemoon, käsirelvade trasse- kuuluvad lõhkeainete, laske- ja muu lahingumoon liigitub D- kategooriasse¹⁹.

Iga toode peab olema õigesti märgistatud. See annab pürotehnilise toote kasutajale või tolliametnikule kontrollimisel ettekujutuse, mis kaubaga on tegu, sest iga toote klassifitseerimisel lähtutakse selle ohtlikkusest ja nii oskab pürotehnikaga tegelev inimene toodet õigesti käsitleda. Toodet õigesti käsitledes on võimalik vältida olukordi, milles lahingumoon kasutatakse vale sobivusgrupi järgi (Lisa 1).

Eesti lõhkematerjaliseadusest (edaspidi LMS) tulenevalt liigitatakse pürotehnika tooteks ja aineks. Pürotehniline toode on mõeldud kuumuse, valguse, heli, gaasi, suitsu või nende nähtuste kombinatsiooni saavutamiseks mitteplahvatusliku eksotermilise keemilise reaktsiooni abil ja mis sisaldab lõhkeainet või pürotehnilist ainet²⁰.

Pürotehniliseks aineks nimetatakse ainet või ainete segu, mis on mõeldud tekitama mitteplahvatuslikku iseeneslikult kulgeva eksotermilise reaktsiooni tulemusel soojust, valgust,

¹⁸ Euroopa Majanduskomisjon sisetranspordi komitee, „Ohtlike veoste rahvusvahelise autoveo“ (2011), <www.mnt.ee/public/adr/ADR2011_2_2osa.pdf>, lk 114.

¹⁹ Paks, K., Lõhkevahendid ja lõhkealaengud. Tallinn. 2001. lk 70- 71.

²⁰ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 3 lg 1 p 4.

heli, gaasi, suitsu või nende nähtuste kombinatsiooni²¹. Iga toode on valmistatud selliselt, et omab eripäraseid tunnuseid, vastavalt millele toimub toodete liigitamine. Eestis liigitatakse pürotehnilisi tooteid teatud klassidesse ja allklassidesse. Kõiki nõudeid, millele peab vastama pürotehnilise sisaldusega toode, tagab tootja või importija. Toote vastavuse reeglid kehtestab majandus- ja kommunikatsiooniminister²².

Vastavalt LMS § 49 lg 1 ja 2 jagatakse pürotehnilisi tooteid klassideks. Iga toote klassi määramisel võetakse arvesse järgmised aspektid:

1. Pürotehnilise aine kogust.
2. Pürotehnilise aine omadusi.
3. Pürotehnilise toote kasutusotstarbekust.
4. Pürotehnilise toote ohtlikkust.

Pürotehniliste toodete kategooriatesse jagamisega tegeleb tootja ise. LMS § 48 lg 6 alusel nimetatakse tootjat isikuks, kes kavandab või toodab pürotehnilist toodet eesmärgiga seda oma nime või oma kaubamärgi all turule lasta. Seejärel peab kategooriatesse jaotamise kinnitama pürotehniliste toodete vastavushindamisega tegelev asutus. Pürotehnilised tooted, mis on mõeldud ilutulestikuks, jaotatakse nelja kategooriatesse:

1. Kategooria I – Sellesse kategooriasse kuuluvad ilutulestiku tooted, mis on väga madala ohu- ja müratasemega. Need tooteid saab kasutada piiratud aladel, kaasa arvatud elamute siseruumides kasutatavad ilutulestikud.
2. Kategooria II – Sellesse kategooriasse kuuluvad ilutulestiku tooted, mis on väga madala ohu- ja müratasemega. Need tooteid saab kasutada piiratud aladel väljaspool kinniseid ruume.
3. Kategooria III – Sellesse kategooriasse kuuluvad ilutulestiku tooted, mis on keskmise ohutustasemega. Neid tooteid saab kasutada suurel avatud alal ja nende müratase ei kahjusta inimeste tervist.
4. Kategooria IV – Sellesse kategooriasse kuuluvad ilutulestiku tooted, mis on mõeldud professionaalseks kasutamiseks. Neid tooteid võivad kasutada ainult isikud, kellel on

²¹ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 3 lg 1 p 5.

²² Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 50¹.

erialased teadmised selles valdkonnas. Neljandasse kategooriasse kuuluvate ilutulestikutoodete müratase ei kahjusta inimeste tervist²³.

Pürotehnilised tooted, mis on mõeldud teatris kasutamiseks, jagatakse kategooriatesse T1 ja T2:

1. Kategooriasse T1 kuuluvad tooted, mis on madala ohutasemega ning on mõeldud laval kasutamiseks.
2. Kategooriasse T2 kuuluvad tooted, mis on samuti mõeldud laval kasutamiseks, kuid neid võib kasutada ainult erialaste teadmistega isik.

Muud pürotehnilised tooted jagatakse kahte kategooriasse P1 ja P2:

1. Kategooriasse P1 kuuluvad tooted, mis on madala ohutasemega. Nad ei kuulu ilutulestiku ega teatri pürotehnika toodete hulka.
2. Kategooriasse P2 kuuluvad tooted, mis ei kuulu ilutulestiku ega teatri pürotehnika toodete hulka ning mida võivad kasutada ainult erialaste teadmistega isikud.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et pürotehnika kasutamise eesmärgiks on juba varajasest ajast olnud esmalt meelelahutus. Läbi ajaloo on pürotehnilise valdkonna areng jõudnud selleni, et pürotehnika leidis kasutust paljudes arenenud valdkondades, milleta inimene enam oma elu ette ei kujuta. Pürotehnikat kasutatakse sõjanduses, filminduses, meelelahutuses, autotööstuses, laevanduses. Iga toode on valmistatud kindla eesmärgiga – kas siis ilutulestiku korraldamiseks või ohutusseadmete valmistamiseks. Toodete valmistamine areneb pidevalt – leiutatud on erinevad ained, mille lisamisel tootele muutuvad pürotehnika omadused. Sellest tulenevalt tekkis pürotehniliste toodete klassidesse jaotamise vajadus, vastavalt millele saab teatud pürotehnika toodetegrupile kehtestada piiranguid.

1.2 Pürotehnika käsitlemine ja sellega kaasnevad ohud

Kui me räägime pürotehnikast, tuleb alati meeles pidada, et tegemist on ohtlike toodetega. Pürotehnika tootmine ja kauplemine on viimaste aastate jooksul suurenenud, sellest tulenevalt

²³ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 49 lg 2.

võtavad Euroopa Liidu liikmesriigid kasutusele ühtsed reguleerivad õigusaktid pürotehniliste toodete käitlemisega seotud riskide vähendamiseks. Selliselt saaks ühiselt mõistetavalt aru saada pürotehnika käsitlemist.

Pürotehniliste toodete valmistamise ja kauplemisega tegelevad paljud erinevate standarditega ettevõtted. Osa Eestisse imporditavatest toodetest on valmistatud Euroopa Liidu välistes kolmandates riikides. Alati aga ei vasta kõik pürotehnilised tooted LMS-is sätestatud nõuetele. Selleks on välja töötatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/23/EÜ, mille eesmärgiks on ühtlustada liikmesriikides kehtivate pürotehnikaga seonduvaid õigusnorme. Selliselt paraneb liikmesriikide tarbijakaitse, ohutus, avalik julgeolek, pürotehnilise toote vaba liikumine siseturul ja väheneb kaubandustõkete tekkimine²⁴. Igal liikmesriigil on pürotehniliste toodete kasutamise suhtes omad traditsioonid. Seetõttu kehtestavad liikmesriigid inimeste turvalisuse tagamiseks oma sisseriiklikud piirangud pürotehniliste toodete kasutamise ning müümise kohta²⁵.

Pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga 2004 aastal hakkasid Eesti territooriumil kehtima kõik Euroopa Ühenduse õigusaktid, mis on seotud kauba ekspordi, impordi ning käitlemisega. Eesti muutus logistiliselt oluliseks piirkonnaks, sest siit liigub kaubatransiit nii EL liikmesriikide kui ka kolmandate riikide vahel. Rahvusvahelise kaubaveo puhul on osadele toodetele kehtestatud erinevaid piiranguid. Tegemist on toodetega, mis nõuavad tolliametnike kõrgendatud tähelepanu põhjaliku kontrolli osas. Ka pürotehnilised ained või tooted kuuluvad sellisesse kaubakategooriasse. Pürotehnikaga riigipiiri ületamiseks on ettevõttel vajalik taotleda vastav luba Tehnilise Järelevalve Ametilt (edaspidi TJA) ning kauba transportija peab läbima ADR koolituse ja sooritama ADR-eksami Eesti Maanteeameti Liiklusregistribüroos. Lähtuvalt LMS-ist kehtivad pürotehnika vedamisel autojuhile saamad tingimused, mis kehtivad lõhkematerjalide vedajale. Käesolevast seadusest tulenevalt mõistetakse pürotehnika käitlemise all pürotehnika hoidmist, võõrandamist, kasutamist.

Lähtuvalt LMS-ist peavad pürotehnilised tooted enne turule jõudmist vastama õigusaktidest tulenevatele nõuetele, olema varustatud õigusaktides ettenähtud teabe ja märgistusega, samuti peavad pürotehnilised tooted olema varustatud kasutusjuhendiga ning nende kohta peab

²⁴ Nõukogu Direktiiv. Pürotehniliste toodete turule laskmise kohta, 2007/23/EÜ, 23.05. 2007, lg 2.

²⁵ Nõukogu Direktiiv. Pürotehniliste toodete turule laskmise kohta, 2007/23/EÜ, 23.05. 2007, lg 10.

olema väljastatud pürotehnilise toote kasutusluba²⁶. Toodete nõuetelevastavuse tagab tootja ise. Juhul kui tootja ei asu Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis, langeb vastutus importijale²⁷. Eestis müüdavatel pürotehnilistel toodetel peab olema eestikeelne märgistus toote ohutuks kasutamiseks, ladustamiseks, hävitamiseks. Lisaks veel peab pürotehnilistel toodetel kaasas olema kasutusjuhend²⁸.

Osa pürotehnilisi tooteid loetletakse ka strateegiliste kaupade hulka. Erinevate toodete transportimist, importi või ekspordi reguleerib Strateegilise kauba seadus (edaspidi StrKS). Vastavalt StrKS § 2 lõige 2 alusel mõistetakse strateegilise kauba all teenust, mida kasutatakse nii tsiviil- kui ka sõjaliseks otstarbeks. Et strateegilist kaupa ühest riigist teise toimetada, on vaja eriluba – selle saamise otsustab strateegilise kauba komisjon²⁹.

Pürotehniliste materjalide vedamise või hoiustamisega seotud riskide analüüsimisse tuleb suhtuda kõrgendatud tähelepanuga. Tuleb mõista ja meeles pidada, et pürotehnika transportseerimise ja hoiustamisega seotud riskid erinevad teiste kaubakategooriatega seotud riskidest. Seepärast tuleb pürotehniliste toodetega töötamisel, nende hoiustamisel, transportimisel ja tootmisel läbi viia täiendavaid analüüse kalkuleerimaks erinevaid võimalikke stsenaariume eesmärgiga ennetada võimalikult palju õnnetusi, mis võiksid hooletu käitumise korral tekitada suurt kahju ümbritsevale keskkonnale. Ohutuse paremaks tagamiseks mõeldakse hoolikalt läbi tootmishoonete ehitus, ladude ventilatsioonisüsteem, transportseerimise marsruudid³⁰.

Kõikide teiste pürotehniliste toodete importimiseks ja eksportimiseks taotletakse luba TJA-lt. Taotlusel peaksid kajastatuma järgmised andmed:

1. Saaja nimi ja aadress.
2. Lõhkematerjali kirjeldus, nimetus, kogus ning ÜRO identifitseerimise number.
3. Andmed lõhkematerjali veotingimuste kohta, veomarsruut ja vedamise aeg.

²⁶ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 50.

²⁷ Sama. § 50¹.

²⁸ Pürotehnilisele tootele, selle pakendile, pürotehnilise tootega kaasnevale teabele ja märgistusele ning pürotehnilise toote nõuetele vastavuse tõendamisele esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 08.04.2010, jõustunud 04.07.2010- RTL 2010, 19, 339. § 1 lg 2.

²⁹ Strateegilise kauba komisjoni moodustamine ja töökord, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 22.12.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 29.12.2011, 47. § 9

³⁰ French Sustainable Development Ministry, „Explosion in a fireworks storage facility“ (2004), <www.aria.developpement-durable.gouv.fr/ressources/28480_kolding_dk_ih_gb1.pdf> (14.02.2013). lk 10.

4. Sihtkohariigi luba lõhkematerjali sissevedamiseks koos taotlusega tõlgituna eesti keelde³¹.

Kui taotlus ei vasta loetelus esitatud nõuetele lõhkematerjali sisse- või välja viimisel, keeldub TJA loa andmisest. Samuti keeldutakse loa andmisest juhul, kui Politsei- ja Piirivalveametil tekib lõhkematerjali suhtes kahtlus, et seda võidakse kasutada julgeoleku rikkumise eesmärgil. Ettevõtte, mis tahab vedada lõhkeainet kas Eestis või importida seda Euroopa Majanduspiirkonna lepingu riigist, peab selleks saama heakskiidu TJA poolt³². Pärast positiivse otsuse saamist väljastatakse taotlejale lõhkematerjalide transpordiks veoluba, mille alusel saab tooteid toimetada ladudesse või müügikohtadesse. Kui tegemist on pürotehniliste toodetega, mida imporditakse Eestisse kolmandatest riikidest, peavad tolli järelevalvet teostavad isikud kontrollima nõuete- ja kauba vastavust kõikidele deklareeritud andmetele.

Selleks, et ettevõtte saaks tegeleda pürotehnika jaemüügiga, peab ta taotlema TJA-lt tegevusloa. Iga ettevõtte peab kinni pidama Eestis kehtivatest pürotehnika käitlemise nõuetest. Pürotehniliste toodete nõuded on reguleeritud LMS-i ja majandus- ja kommunikatsiooni ministri määrusega³³. Nõuded kehtivad toodetele, müügikohtadele ja ettevõtetele. Tegevusloa saamiseks peab ettevõtja esitama TJA-le taotluse järgmiste andmetega:

1. Soovitud tegevusalaga ning tegevuskoha andmed.
2. Pürotehniliste toodete käitlemise korraldaja andmed.
3. Riigilõivu tasumise andmed³⁴.

LMS-ist tulenevalt mõistetakse pürotehnika käitlemise all pürotehnika hoidmist, võõrandamist, kasutamist. Vastavalt majandus- ja kommunikatsiooni ministri määrusele mõistetakse pürotehniliste toodete võõrandamise all pürotehniliste toodete müügiks pakkumist, tasuta üleandmist ning jae- ja hulgemüüki³⁵.

³¹ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 46, lg 2-4.

³² Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 46, lg 4¹.

³³ Pürotehnilise toote käitlemisele, sealhulgas käitlemise kohale esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 22.06.2010, jõustunud 04.07.2010- RT I 2010, 39, 237.

³⁴ Lõhkematerjaliseadus § 53¹, lg 1, p 1,2,3

³⁵ Pürotehnilise toote käitlemisele, sealhulgas käitlemise kohale esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 22.06.2010, jõustunud 04.07.2010- RT I 2010, 39, 237. § 2, p1.

Kõigil isikutel, kes pürotehnikaga kokku puutuvad, on vaja läbida vastavad koolitused. See on vajalik tagamaks enda ja teiste inimeste ohutust ning samuti et pürotehnikaga õigesti ümber käia. Selline nõue ei peaks kehtima mitte ainult pürotehnika müüjatele, vaid ka järelvalvet teostavatele ametnikele, et nad saaksid tõhusamalt läbi viia tollikontrolli. Hetkel on näiteks tolliametnikel puudu nii vastav väljaõpe kui ka vajalik ohustehnika³⁶.

Pürotehnika tooted on eriti ohtlikud sellepärast, et ilutulestiku süttimisel võib tekkida doominoefekt. Tulekahju võib levida kaugemal asuvatele ohtlikke aineid sisaldavatele hoonetele ja laopindadele. Väga ilmekalt kirjeldab olukorda õnnetusjuhtum 2000-ndal aastal Enschede linnas Hollandis. Vale pürotehnika käitlemise tagajärjel puhkes tulekahju ühes pürotehnika laos, kus oli ladustatud erinevaid ilutulestikutooteid Hiinast. Laoruumi ukсед olid lahti jäetud ja seetõttu levis tuli ka laohoone kõrval asunud ladudesse. Selle õnnetuse tagajärjed olid katastroofilised: hävinesid kõik rajatised 250 m raadiuses, kahjustatud sai 500 kodu ja õnnetuse tagajärjel suri 22 inimest³⁷.

Euroopa Nõukogu liikmesriikide vahel on eesmärk ühtlustada pürotehniliste toodete õigusnorme. Eesmärgi saavutamise üheks oluliseks punktiks on pürotehniliste toodete üleviimine CE- märgistusele. Kõnealusele märgistusele peavad pürotehnilised tooted olema üle viidud 4. juuliks aastal 2017. Senikaua võib müüa tooteid, mis vastavad direktiivis 2007/23/EÜ kehtestatud nõuetele³⁸.

CE-märgistuse saamiseks peab toode läbima 6 etappi, mille jooksul toodet katsetatakse ja kontrollitakse toote vastavust asjakohastes õigusaktides kehtestatud põhinõuetele. Katsetuste eduka läbimise kinnitab tootja CE-märgistusega³⁹. Iga tootja, kes on saanud CE-märgistuse, võib pürotehnilisi tooteid müüa Euroopa Majanduspiirkonnas. Kõnealune märgistus näitab, et toode vastab direktiivis sätestatud nõuetele ja saab seega riikide vahel vabalt liikuda. Kui tootel on CE-märgistus, tähendab see, et tootja või importija garanteerib toote vastavuse

³⁶ Taalman, R., Päästeameti demineerimiskeskuse Põhja-Eesti pommigrupp juhataja. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 10.04.2013 Lisa 3.

³⁷ French Sustainable Development Ministry, „Explosion of a fireworks warehouse“(2010),<www.aria.developpement-durable.gouv.fr/ressources/fd_17730_enschede_ih_gb.pdf> (16.02.2013).

³⁸ Euroopa Ühenduste Komisjon. Ettepanek: Euroopa parlamendi ja Nõukogu direktiiv pürotehniliste toodete turuletoomise kohta, KOM/2005/0457 lõplik - COD 2005/0194., 11.10.2005.

³⁹ Raamatupidamise- ja Maksuinfoportaal, „Mis on CE-märgis?“ (2011),<www.rmp.ee/uudised/juhile/9945>(10.02.2013).

kõikidele olulistele töötervishoiu ning tööohutuse nõuetele. Kui tootel on CE-märgistus nõutav, siis ilma märgistuseta seda müüa ei tohi. CE-märgistus seondub ainult ohutusega, selle alla ei kuulu toote kvaliteet, töökorras olemine ega sihtotstarbekohane kasutamine⁴⁰.

Statistilistest andmetest impordi ja ekspordi kohta selgub, et lõhkeainete ja pürotehnika toodete import suureneb (Lisa 7). Tabelist tulevatest andmetest on näha, et 2010 aastal deklareeriti importi 41 korda ning sellega toodi riiki 305018,3 kg ohtlikke aineid. Kui võrrelda 2010 ja 2012 aastate näitajaid, selgub, et 2012 aastal deklareeriti importi 25 korda, mis teeb 16 korda vähem kui 2010 aastal. Ka ohtlike ainete kogused on drastiliselt suurenenud: 2010 aastal imporditi 305018,3 kg ohtlikke aineid ja 2012 aastal on imporditud ohtlike ainete kogus 437442,1 kg, mis teeb 132423,8 kg rohkem võrreldes 2010 aastaga. Need andmed näitavad selgelt impordi kasvu. Sellest tulenevalt peaksid tolliametnikud tõhustama läbiviidavat kontrolli, sest suurem osa imporditud kaubast tuleb endiselt kolmandatest riikidest. Statistilised andmed Euroopa Liidu liikmesriikidest imporditud pürotehniliste toodete kohta tolliametil puuduvad, sest seadusest tulenevalt ei ole ettevõtetal kohustust sellest Maksu- ja Tolliametit teavitada.

Nagu iga seaduse mittetäitmisega kaasnevad tagajärjed, saab ka pürotehniliste toodete käitlemisega seonduvate nõuete mittetäitjaid vastutusele võtta. Nõuete mittetäitmine võib kaasa tuua litsentsikaotuse, rahalise trahvi või halvimal juhul inimohvrid. Pürotehniliste õigusnormide mittetäitmine toob endaga kaasa tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistusmeetmed⁴¹. Kui isikul, kes taotleb TJA-lt tegevusloa pürotehnika käitlemiseks, on toime pandud kuritegu, milles on kasutatud lõhkematerjali, pürotehnikat või laskemoona, puudub tal võimalus tegevusloa saamiseks.⁴²

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Eesti on üks osa Euroopa Liidust, kus kehtivad samasugused reeglid pürotehniliste toodete käitlemisel. Pürotehniliste toodete müümine ja tootmine on kasvava tendentsiga, sellest tulenevalt on vastuvõetud osa direktiive, mille eesmärgiks on ühtlustada riikidevahelisi õigusnorme, parandada toodete vaba liikumist sisseturul, avalikku julgeolekut ja ohutust. Selliselt saab tagada iga kasutaja ja teda ümbritsevate inimeste

⁴⁰ Tehnilise Järelevalve Amet, „Mida tähistab CE märk” <www.tja.ee/ce-margitus> (04.03.2013).

⁴¹ Nõukogu Direktiiv. Pürotehniliste toodete turule laskmise kohta, 2007/23/EÜ, 23.05.2007, lg 22.

⁴² Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 53¹, lg 2.

ohutuse, mis on riikide üks põhilisematest eesmärkidest. Pürotehniliste toodete käitlemisel tuleb olla ettevatlik, sest selle süttimisel võib tekkida dominoefekt. Tavaliselt on üks osa tekkida võivatest ohtudest tingitud sellest, et tarbija ei ole informeeritud, kuidas toodet õigesti kasutada või eirab tarbija teadlikult ohutuseeskirju. Teine osa toodetest on need, mis ei vasta riikidevaheliselt vastuvõetud nõuetele. Seepärast tuleb pürotehniliste toodetega töötamisel, nende hoiustamisel, transportimisel ja tootmisel läbi viia analüüse selleks, et ennetada võimalike õnnetusi.

2. PÜROTEHNILISTE TOODETE TOLLIKONTROLI PROBLEEMID

2.1 Maksu- ja Tolliameti ning teiste ametite võimalusi pürotehnika toodete kontrolliks

Eesti Vabariigis tegutseb viis erinevat ametit, mis teostavad järelvalvet pürotehniliste toodete üle. Selleks, et järelvalve oleks tõhus, peab nende ametite töö olema kooskõlastatud ja samuti reguleeritud, mis annaks võimaluse tagada hea riskijuhtimise ja -vältimise. Kuna iga ametkond tegutseb oma pädevuse piires, oleks vaja omavahel teha koostööd, et iga amet saaks jagada ja vahetada informatsiooni ohtude riskide ennetamiseks ja rikkumiste avastamiseks.

Vastavalt LMS-ile teostavad riiklikku järelvalvet pürotehniliste toodete üle: TJA, Politsei- ja Piirivalveamet, Tarbijakaitseamet, Päästeamet, Maksu- ja Tolliamet⁴³. Autor viis läbi intervjuud erinevate ametkondade esindajatega. See annab tervikliku ülevaate ametite tööst ning võimaldab teha järeldusi ametkondadevaheliste koostöövõimaluste osas tõhustamiseks kontrolli pürotehniliste toodete üle.

Kõik eelpoolnimetatud ametkonnad omavad tähtsat rolli pürotehniliste toodete järelevalves, mille eesmärgiks on takistada või vähendada turule paisatud pürotehnilistest teenustest või toodetest tulenevaid ohte. Toode võetakse kasutusele alles siis, kui ta on õigesti valmistatud ning ei ohusta tarbija tervist ja vara. Pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga laienesid kauba vaba liikumise piirid⁴⁴. Tolli ülesandeks on tulenevalt kehtivatest õigusaktidest teostada kontrolle, et tagada õigete tollialaste ja teiste asjassepuutuvate õigusaktide kohaldamist⁴⁵.

⁴³ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 74.

⁴⁴ Eesti Standardikeskus, „Turujärelvalve”
<www.evs.ee/StandardidjaEL/Kvaliteediinfrastruktuur/Turuj%C3%A4relvalve/tabid/185/language/et-EE/Default.aspx> (06.04.2013).

⁴⁵ Nõukogu määrus. Ühenduse tolliseadustik kehtestamine, nr 2913/92, 12.10.1992, Artikkel 13.

Et vältida Euroopa Liidu siseturule mittevastavate toodete turule pääsemist kolmandatest riikidest, tuleb järelevalveasutustel teha koostööd Maksu- ja Tolliametiga. Selle asutuse tööd reguleerib tolliseadus ja Euroopa Liidu tolliseadustik, ja Euroopa Nõukogu määrus nr. 2991/92. Antud määruse kohaselt teostavad tolliametnikud tollitoiminguid, hõlmates endas dokumentide kontrolli, kauba, transpordivahendite, pagasi ja muu isikuga kaasas oleva läbivaatamist, mille eesmärgiks on tollieeskirjade tagamine⁴⁶.

Maksu- ja Tolliamet teostab pürotehnilistele toodetele järelvalvet oma pädevuse piires, kontrollides tollivormistuse käigus kauba saatedokumente, kui kaup saabub Eestisse ühendusevälisest riigist. Maksu- ja Tolliametil ei ole pürotehniliste toodete kontrolliks ühtegi juhendit, mis kirjeldaks pürotehniliste toodete füüsilist tolliläbivaatust, samuti pole Maksu- ja Tolliametil koostöölepet teiste ametkondadega antud küsimuses. Seega realselt puuduvad Maksu- ja Tolliametil võimalused ja oskused põhjalikuks kontrolliks.

Iga asjassepuutuv ametkond tegutseb tulenevalt oma spetsiifilisest ametkondlikust valdkonnast ja vajadusest. Tõhusama ja tulemuslikuma kontrolli teostamisel vajavad järelevalvelised ametkonnad tihedamat koostööd. Ametitel on oluline jagada omavahel erinevat järelevalvelist informatsiooni, läbi viia koostöökoolitusi, teha kontrollharjutusi ja -reide, et pürotehniliste toodete järelevalvelised tegevused Eestis oleksid tulemuslikumad.

Tolliametnikul lasub vastutusrikas töö olla esimene isik, kes puutub riigipiiril kokku kolmandatest riikidest saabuva pürotehnilise kaubaga. Tolliametnikud otsustavad, kas lubada kaup Euroopa Liidu territooriumile ja edasi vabaturule või mitte. Maksu- ja Tolliameti tollikorralduse osakonna tollipoliitika rakendamise talituse peaspetsialist Piret Tinkusega läbiviidud intervjuust selgub, et tolliametnikel ei ole tõhusamaks kontrolliks vastavaid koolitusi. Kui ametnikud ei ole läbinud vastavaid koolitusi, puudub neil võimalus kauba füüsiliseks kontrolliks, kuna tegemist on ohtliku kaubaga. Piiril võib igat kaup kontrollida, kuid tolliametnikel puuduvad oskused õigeks kontrolliks.⁴⁷

⁴⁶ Nõukogu määrus. Ühenduse tolliseadustik kehtestamine, nr 2913/92, 12.10.1992, Artikkel 4 p 14.

⁴⁷ Tinkus, P., Maksu- ja Tolliameti tollikorralduse osakonna tollipoliitika rakendamise talituse peaspetsialist. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 27.03.2013 Lisa 2.

Üks pürotehnikaga seotud asutus on kindlasti Kaitsevägi, mille põhiülesandeks on tagada Eesti riigi julgeolekut. Major Kaspar Sauli sõnul on Kaitseväes olemas väljakoolitatud pioneerid ja demineerijad, kes on võimelised lõhkematerjali ja pürotehnika temaatilisi koolitusi läbi viima⁴⁸. Kuna tolliametnikele pole vastavaid koolitusi tehtud, on siin võimalus koostööks. Kindlasti pole Kaitsevägi ainuke asutus, kellega saaks koolituste osas koostööd teha.

Kolmandaks ametiasutuseks, keda autor küsitles, on Päästeameti demineerimiskeskus. Asutus lahendab olukordi, mis on seotud pommikahtlustega, pommiähvardustega, lõhkekehadega ning lõhkeseadmetega. Eduka ja kvaliteetse töö tegemiseks läbivad demineerimiskeskuse töötajad mitmesuguseid demineerimistöde kursuseid ja ametialaseid täiendkoolitusi nii Eestis kui ka välismaal. „Demineerija saab eksida vaid korra“, sellest tingitult peab demineerija olema hästi koolitatud, et ta oleks tõesti oma ala professionaal.

Nii mõnigi asutus võib kokku puutuda sellise olukorraga, kus tehakse pommiähvardus. Et inimene oskaks taolises olukorras õigesti tegutseda, viib demineerimiskeskus läbi erinevaid koolitusi asutustele ja firmadele; nii turvaülematele kui ka teenindavale personalile. Koolitustel käsitletakse pommiohuga seonduvaid teemasid ja õiget käitumist reaalses ohukorras.⁴⁹ Nagu kaitseväelased, nii omavad ka demineerimiskeskuse töötajad pürotehnika-alaseid teadmisi tasemel, et nad võiksid oma kogemusi ja teadmisi jagada tolliametnikele.

Hetkeseisuga Põhja-Eesti pommigrupi juhataja Raido Taalman*n*i sõnul Päästeameti ja Maksu- ja Tolliametiga koostöö pürotehniliste toodetega seotud valdkonnas puudub⁵⁰. Päästeameti üks ülesannetest on tulenevalt LMS-ist kontrollida pürotehniliste ladude ohutust. Kui kauba kontrollimisel leiavad turujärelevalveasutused, et toode ei vasta ühenduse ühtlustamise õigusaktidele, võtavad nad kasutusele asjakohased meetmed või keelavad toote turule laskmise.⁵¹ Siseturul teostab pürotehniliste toodete kontrolli TJA. Kontrollimisel

⁴⁸ Kaspar, S., Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste Pioneeri lektor. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 02.04.2013 Lisa 4.

⁴⁹ Päästeamet, „Demineerimiskeskus“ <www.rescue.ee/639> (03.03.2013).

⁵⁰ Taalman, R., Päästeameti demineerimiskeskuse Põhja-Eesti pommigrupp juhataja. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 10.04.2013 Lisa 3.

⁵¹ Nõukogu määrus. Akrediteerimise ja turujärelevalve nõuete sätestamine, seoses toodete turustamisega, nr 765/2008, 9.07.2008, Artikkel 29 p 2.

pööratakse tähelepanu ettevõtete nõuete järgimisele, ohutusnõuete tagamisele, õnnetuste ennetamisele.⁵²

Autor viis läbi intervjuu TJA kemikaali ja mäetööde osakonna spetsialisti Merike Ringiga, kes puutub kokku pürotehniliste toodete kontrollimisega. Intervjueeritav rääkis hetkeolukorrast ning probleemidest, mis puudutavad pürotehnika kontrollimist. Nimelt, kui vaadelda Euroopa Liidu sisest kaubaliikumist, siis iga inimene võib üle riigipiiri tuua pürotehnikat ja selle üle on väga keeruline järelevalvet teha. Vastavalt LMS-ile peab Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis tegutsev ettevõtte, kes kavatseb hakata turule tooma pürotehnilisi tooteid, teavitama sellest TJA-d ja mainitud peab olema pürotehniliste toodete kogus, nimetus ja kategooria⁵³. Kui ettevõtted ei teavita TJA pürotehnilistest toodetest, mida nad Euroopa Liidu liikmesriigist toovad, puudub järelevalveametil informatsioon tegelikust turuolukorrast⁵⁴.

Piret Tinkuse sõnul tuleks LMS-i viia muudatus, mis annaks õiguse kontrollida pürotehnika Euroopa Liidu siseseid vedusid. Täna sel päeval puudub tolliametnikel selline pädevus ja õigus. Tolliametnikud ei teagi, milline kaup sisepiiridel liigub, kuna puudub kohustus enne piiriületust tolli teavitada. Samas on ettevõtjal strateegilise kauba komisjoni loaga liikuva pürotehnikaga kohustus sisepiiri ületades Maksu- ja Tolliametit teavitada tulenevalt VV määrusest 22.12.2011 nr 163 „Strateegilise kauba tolliformaalsuste ning tolli teavitamise kord Euroopa Liidu sisesel edasitoimetamisel ja relva transportimisel õhu kaudu“. Maksu- ja Tolliametil on võimalik sisepiiridel kontrolliks kasutada tolli liikuvaid rühmi. Juhul, kui toll saaks andmed pürotehniliste toodete kohta enne sisepiiri ületust, oleks võimalik kaupa kontrollida.

Tarbijakaitseameti (edaspidi TKA) pädevusse kuulub pürotehniliste toodete kontrollimine jaekaubanduses⁵⁵. Kui toode on juba vabaturul siis nõuetele mittevastavat toodet on keeruline avastada, kõige paremini saaks seda teha TKA. Müügikohtade kontrollimisel on TKA-l õigus

⁵² Tehnilise Järelevalve Amet, „Tööstusohutuse teenistus“ <www.tja.ee/toostusohutus> (04.03.2013).

⁵³ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 55, lg 3.

⁵⁴ Ring, M., Tehnilise Järelevalve Amet kemikaali ja mäetööde osakonna peaspetsialist. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 26.03.2013 Lisa 5.

⁵⁵ Nagel, A., Tarbijakaitseameti Kaubandustalituse juhataja kohusetäitja. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 08.04.2013 Lisa 6.

küsida dokumente müüdava kauba kohta. Sellisel viisil on võimalik avastada ka võimalikku salakaupa. Nende küsimuste lahendamisel oleks vaja tihedat ametkondadevahelist koostööd ja informatsioonivahetust.

Euroopa Liidu turule sissevedavate toodete kontrollimisel, enne toote vabasse ringluse lubamist, kontrollivad ametiasutused toote omadusi⁵⁶. Kui toodete kontrollimisel avastatakse:

1. CE- vastavusmargis kinnitatud eksitaval või valel viisil.
2. Toode ei ole õigusaktidest tulenevalt õigesti märgistatud.
3. Tootel ilmnevad omadused, mis annavad alust arvata, et selle kasutamisel põhjustavad ohtu tarbijale siis sellise kauba turule jõudmist peatatakse vabale turule jõudmast⁵⁷.

Juhul, kui tolliametnikud avastavad pürotehnika koorma, mis tegelikult ei vasta deklaratsioonis kirjendatud kaubale, on tegemist ohtliku kaubaga, mida ei tohi hoida tolli piiripunkti territooriumil, sest LMS-is on kirjas, et väljaspool lõhkematerjaliladu tuleb lõhkematerjali hoida selleks ettenähtud kinnises ja tulekindlas konteineris või seifis⁵⁸. Maksu- ja Tolliameti jaoks on see suur probleem, kuna tollipunktides ei ole territooriumi, mis vastaks majandus- ja kommunikatsiooni ministri määrusele, milles kirjutatakse, et ohtliku kaubaga konteineri ohutu kaugus ehitisest või teistest konteineritest peab olema selline, et konteineris toimuva plahvatuse korral oleks sellest tulenev negatiivne mõju võimalikult väike⁵⁹. See puudutab mitte ainult pürotehnikat, vaid ka lõhkeainet, relvi ja muid tuleohtlikke materjale. Määrusest tuleneva nõudega tuleb tollil arvestada, kuna piiripunkti territooriumitel on ka teisi kaupu, mis võivad olla kas sama või isegi suurema ohuga.

Konteineri ohutu kauguse valimisel tuleb lähtuda määrusest, mille kohaselt tuleb arvestada lao ohutu kaugusega teisest ehitisest. Asukoht peab olema selline, et laos toimuva põlengu

⁵⁶ Nõukogu määrus. Akrediteerimise ja turujärelevalve nõuete sätestamine, seoses toodete turustamisega, nr 765/2008, 9.07.2008, Artikkel 27 p 1.

⁵⁷ Sama, Artikkel 27 p 3.

⁵⁸ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 41.

⁵⁹ Lõhkematerjalilaole, lõhkematerjali ja pürotehnilise toote hoidmisele esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 07.08.2012, jõustunud 13.08.2012- RT I, 10.08.2012. § 6. Lg 3.

või plahvatuse korral oleks selle negatiivne mõju võimalikult väike⁶⁰. Ohtlike ainete laosid ohutuid kauguseid määratakse tulenevalt kauba kogustest ja toodete omadustest⁶¹.

Mõnikord on Maksu- ja Tolliamet saanud kasutada Kaitseväge territooriume, kuid neil ametitel puudub koostöölepe⁶². Antud probleemi lahendamiseks võiks koostööpartneriks olla Eesti Kaitseväge. Siis oleks toll vajaduse tekkimisel võimeline kasutama Kaitseväge kaitseringkondade territooriume, mis vastavad pürotehnika ainete ladustamistingimustele.

Lisaks eelpoolmainitule puudub tolliametnikel ohutusjuhend. Kui vaadata ohtliku kauba impordinäitajaid, on märgata kasvavat tendentsi. See tähendab, et tolliametnikel tuleb üha tihedamini kokku puutuda kaubaga, mis on plahvatusohtlike omadustega. Sellises olukorras kontrolli teostaval ametnikul oleks vaja teada, kuidas tegutseda reaalse plahvatusohu korral.

Nii nagu tulekahju korral mõõdab päästeamet ohuriske ja ohutegureid, võiks ohutegureid samamoodi mõõta ka tolli piiripunktides. Vastavalt VV määrusega nr 28 peab suure õnnetuse ohuga ettevõtetal olema läbiviidud riskianalüüs, mille abil ohutuse tagamiseks tehakse ettevõtte hädaolukorra lahendamise plaan⁶³. Tolliametnike ohutuse tagamisel võiks lähtuda samadest punktidest, kus on kirjeldatud ohutuse tagamise süsteem. Antud süsteemis kirjeldatakse personali kohustusi, vastutust, tegevusi⁶⁴. Et ohtu vältida, oleks Maksu- ja Tolliametil vaja ohutusjuhendit, mis oleks võimalik välja töötada koostöös Päästeametiga.

Kokkuvõtvalt läbiviidud intervjuudest selgub, et tolliametil esinevad probleemid, mille lahendamiseks oleks vaja teha seaduses muudatusi, teha koostööd, viia läbi koolitusi. Nimelt oleks tolliametil tulemuslikumaks kontrolliks vaja turu järelevalveasutustelt teabeid nõuetele

⁶⁰ Lõhkematerjalilaole, lõhkematerjali ja pürotehnilise toote hoidmisele esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 07.08.2012, jõustunud 13.08.2012- RT I, 10.08.2012, 7. § 7 lg 1.

⁶¹ Lõhkematerjalilaole, lõhkematerjali ja pürotehnilise toote hoidmisele esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 07.08.2012, jõustunud 13.08.2012- RT I, 10.08.2012, 7. § 7 lg 2.

⁶² Tinkus, P., Maksu- ja Tolliameti tollikorralduse osakonna tollipoliitika rakendamise talituse peaspetsialist. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 27.03.2013 Lisa 2.

⁶³ Nõuded ohtliku ja suurõnnetuse ohuga ettevõtte kohustuslikule dokumentatsioonile ja selle koostamisele ning avalikkusele edastatavale teabele ja õnnetusest teavitamisele, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 17.02.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 29.12.2011, 188... RT I, 01.03.2011, 4. § 5.

⁶⁴ Nõuded ohtliku ja suurõnnetuse ohuga ettevõtte kohustuslikule dokumentatsioonile ja selle koostamisele ning avalikkusele edastatavale teabele ja õnnetusest teavitamisele, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 17.02.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 29.12.2011, 188... RT I, 01.03.2011, 4. § 3. lg 3

mittevastavate ja ohtlike kaupade kohta. Kui keelatud toode jõuab vabale turule siis on selle avastamine raskendatud. Selleks oleks vaja Maksu- ja Tolliametil ametkondadevahelist koostööjuhendit, vastavalt millele täidaks probleemsetes olukorras iga koostööpartner oma rolli. Hetkeseisuga tolliametnikud ei teagi, millised pürotehnilised tooted sisepiiridel liiguvad, kuna puudub kohustus enne piiriületust tolli teavitada. Antud probleemidele on olemas ka lahendused. Üks variantidest on alati jälgida liikmesriikide praktikat ja nende kogemusi sarnaste probleemide lahendamisel.

2.2 Pürotehniliste toodete tollikontrolli probleemid Euroopa Liidu sise- ja välispiiril

Euroopa Liidu liitumisega muutusid Eesti jaoks paljud asjad. Nimelt kadusid sisemised piirid ja suurem tähelepanu on pööratud toodete kontrollimiseks, mis tulevad Euroopa Liidu välispiiride kaudu. Mitte kõiki võimalusi pürotehniliste toodete kontrollimiseks pole kasutatud ja on olemas ka valdkondi, mis vajavad optimeerimist. Nimelt on mõnede esinevate probleemidega väga raske toime tulla, sest probleem võib olla mitmete riikide tasandil. Positiivse tulemuse saamiseks tuleb teha koostööd teiste välisriikidega, kes jagaksid oma poolt informatsiooni ja kogemust. Ühiselt on lihtsam eesmärki saavutada.

Eesti on tähtis logistiline piirkond Euroopa Liidu liikmesriikide jaoks, sest siit käib läbi märkimisväärne kaupadevoog. Avastamaks nõuetele mittevastavaid või ilma CE-märgistusega tooteid, on kõige paremad punktid välispiiride sisemised piiripunktid. Tolliameti kohustuseks jääb läbi viia kontroll, aitamaks kaasa ohutu turu saavutamisele. Tulemusliku kontrolli suurendamiseks oleks tolliametil vaja turu järelevalveasutustelt teabeid nõuetele mittevastavate ja ohtlike kaupade kohta⁶⁵.

Kolmandatest riikidest imporditud toodete kontrollimisel kerkivad importkauba tohutu hulga ja mitmekesisuse tõttu spetsiifilised jõustamisprobleemid. Seetõttu on vajalik vastastikune koostöö tolliasutuse ja välisriikide teatud turujärelevalveasutustega. Turujärelevalves on tolliametnikel oluline roll. Enne toote vabaringlusesse sattumist kontrollivad nad toote dokumente, viivad läbi vaatluse, kahtluse tekkimisel võivad läbi viia füüsilise kontrolli, mille

⁶⁵ Nõukogu määrus. Akrediteerimise ja turujärelevalve nõuete sätestamine, seoses toodete turustamisega, nr 765/2008, 9.07.2008, p 33

tulemusel saab ohtliku või keelatud kauba avastada. Kontrolli läbiviimisel peab alati olema tagatud turvalisus ja ohutus⁶⁶.

Selline riikidevaheline koostöö mängib suurt rolli tollipoliitikas. Tulemuslikuma kontrolli jaoks on vaja teha koostööd mitte ainult ühendusesiseste riikidega vaid ka ühenduseväliste riikidega. Vastavalt Euroopa Nõukogu määrusele vastavushindamise edendamise kohta, lihtsustaks juurdepääs Euroopa süsteemidele kui turujärevalve asutused teeksid koostööd kolmandate riikidega⁶⁷.

Tuleb meeles pidada, et ühendusevälise kauba vabaturule sattumisel avanevad kõik piirid, kaup võib liikuda kõigi ühendusesiseste riikide vahel. Turujärevalveasutustega koostöös saab avastada nõuetele mittevastavaid tooteid.

Autori arvates annab selline vähem reguleeritud valdkond võimaluse musta turu kasvamisele. Illegaalseid tooteid on võimalik nii Eestisse kui ka teistesse ühendusesisestesse riikidesse probleemideta sisse tuua. Selline probleem puudutab mitte ainult Euroopa Liitu – näiteks võib tuua ka Ameerika Ühendriike, sest mida suurem on ühenduse territoorium, seda raskem on omada kontrolli. Ühendriikides on tekkinud probleem turule imporditud illegaalsete pürotehniliste toodetega. Kõnealuse probleemiga tegelemiseks moodustati organisatsioon, mille tegevus oli suunatud pürotehniliste toodete illegaalse impordi tõkestamiseks, tugevdades sellise tegevusega müügilejõudva toote kvaliteeti ning langetades seega pürotehnikaga seotud õnnetuste arvu.

Pürotehniliste toodete impordiks on pürotehnika kasutajate jaoks olemas erinevad nõuded, mis puudutavad tolli ja ohutuse standardeid ning nõudeid, mis puudutavad ohtlike kaupade vedu. Nimetatud küsimustega tegeleb organisatsioon nimega Safety Commercial Targeting and Analysis Center (edaspidi CTAC) Washingtonis. Selle organisatsiooni koosseisu kuuluvad erinevate asutuste esindajad nagu transpordiministeerium, tarbekaupade ohutuse komisjon, sisejulgeolekuministeerium. CTAC koondas enda alla koostöösse erinevaid riigiasutusi tagamaks Ameerika ühiskonnale kaitset ohtliku imporditud kauba eest. Koostööd

⁶⁶ Euroopa Komisjon. Tooteohutuse ja turujärevalve pakett, COM(2013) 76 final., 13.2.2013, lg 5.

⁶⁷ Nõukogu määrus. Akrediteerimise ja turujärevalve nõuete sätestamine, seoses toodete turustamisega, nr 765/2008, 9.07.2008, Artikkel 26 p 1.

tehes muutuvad paremaks kommunikatsioon, teabevahetus ja väheneb ka üleliigne kaubakontroll⁶⁸.

Sellest lõigust järeldab autor, et pürotehniliste toodete kontrollimisel on vajadus teha koostööd järelevalveasutustega, kui asutused võivad jagada oma teavet pürotehnilistest toodetest. Sellist koostööd võiks teha mitte ainult riigi tasemel vaid ka riikidevaheliselt. Infovahetus erinevate ametkondade vahel mõjub positiivselt ning tõhustab kontrolli.

Väga kiire üleminekuga ühtse turu, suurema tulu teenimiseks laienevad ettevõtted välismaale, pakkudes suuremat tootevalikut, arendades e-kaubandust ning suurendades toodete importi Euroopa Liitu. Mainitud põhjustel tekib vajadus koostöö suurendamiseks välisriikide järelevalveametitega. Tähtsaks jääb, et turujärelevalve meetodite areng järgiks Euroopa Liidu toodete arengusuundi, millest tulenevalt saab tagada kontrolli käigus saadud informatsiooni jagamist ning vältida olukordi, kus tehakse korduvaid katsetusi⁶⁹.

Hetkeseisuga ei ole Eestis ühtegi ettevõtet, mis tegeleks ise pürotehniliste toodete valmistamisega. See tähendab, et kogu Eestisse sattuv kaup on ühendusesisesest riigist või kolmandatest riikidest. Intervjuus sõnab TJA spetsialist Merike Ring, et pürotehniliste kaupade import ülendusevälistest riikidest hakkab vähenema. Iga ettevõtja vaatab, mis talle kasulik on: kas tuua CE-märgistusega tooteid kolmandatest riikidest või Euroopast. Eestisse hakatakse rohkem pürotehnika tooteid tooma Euroopa Liidu liikmesriikidest ja tegemist on kasvava tendentsiga⁷⁰.

Kui tolliametnikud avastavad kauba kontrolli teostades nõuetele mittevastavaid tooteid, on nende kohustus seda kaupa mitte vabasse ringlusesse lasta. Kolmandatest riikidest tuleva kauba puhul tuleb arvestada ka sellega, et kontrolli läbimisel läheb kaup vabasse ringlusesse. See tähendab, et kui nõuetele mittevastava kauba kontrollimisel ei avastata esinevaid puudusi, võib selline kaup liikuda Euroopa Liidu riikide vahel. Maksu- ja Tolliameti kohustuseks on teha kõik, et sellist riski miinimumini viia.

⁶⁸ Securing Americas Borders, „Watch Out for Illegally Imported Fireworks”, (3.07.2012), <www.cbp.gov/xp/cgov/newsroom/news_releases/national/07032012.xml> (01.04.2013).

⁶⁹ Euroopa Komisjon. Tooteohutuse ja turujärelevalve pakett, COM(2013) 76 final., 13.2.2013, lg 3.

⁷⁰ Ring, M., Tehnilise Järelevalve Amet kemikaali ja mäetööde osakonna peaspetsialist. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 26.03.2013 Lisa 5.

Ettevõtte, mis tegeleb pürotehniliste toodete müümisega, garanteerib oma toote kvaliteedi ja ohutuse ning määrab ka tootele vastava hinna. Siseturul on tootevalik suur ja tarbija jaoks on see kasulik. Tavaliselt avaldab tarbija jaoks olulist mõju toote hind. Tarbijad ostavad mustalt turult pürotehnikat, sest seal on hind odavam ja tihti ei mõelda seejuures kvaliteedi puudumisele. Musta turu tegevust motiveerib tarbija hinnatundlikkus ja nii pakutakse odavama raha eest illegaalset kaupa.

2011 aastal said Horvaatias, Serbias, Bosnias ja Hertsegoviinas vigastada suur hulk inimesi ebakvaliteetsete pürotehniliste toodete tõttu. Üks teguritest, mis õnnetusjuhtumeid esile tõstab on, et suurim osa pürotehnilistest toodetest oli ostetud mustalt turult. Seadusekuulekad ettevõtjad kannavad suuri kahjusid seetõttu, et tarbijad eelistavad osta odavamat kaupa. Bosnia ja Hertsegoviina must turg areneb väga kiiresti. 2009 aastal õnnestus tolliametnikel konfiskeerida tooteid 2600 euro väärtuses. Kui neid näitajaid võrrelda siis 2012 aastal kasvas konfiskeeritud toodete summa juba 10 000 euroni. 2012 aastal imporditi ligi ühe miljoni euro eest pürotehnilisi tooteid. Tolliametnikud konfiskeerisid ainult väikese osa sellest, mis oli avastatud isiklikest autodest. Väga suur osa tooteid imporditakse seaduslikult või ebaseaduslikult Hiinast ja Horvaatiast⁷¹. Tolle, kui ühenduse välispiiri kaubavoogudest täielikku ülevaadet omava asutusse, tuleb kaasata erinevate ametkondadega sisenevate kaupade kontrollimiseks⁷².

Üks väga hea näide on Ühendriikidest, Californiast, kus viidi läbi ebaseadusliku ilutulestiku ja pürotehniliste toodete konfiskeerimisreid, mille käigus avastati ligi 6 tonni illegaalset pürotehnikat. See on hea näide sellest, mida võib saavutada erinevate ametite koostööst eesmärgiga takistada ebaseaduslikku tegevust ja tagamaks inimeste turvalisust. Antud operatsioonis teostas järeelvalvet 170 ametnikku. Tarbekaupade ohutuse komisjon USA-s tõi välja statistilised andmeid selle kohta, et rohkem kui 50% ilutulestiku vigastused aastal 2011 olid tingitud pürotehniliste toodete valest kasutamisest. Suurem osa Californias kasutatavat ilutulestikku on ebaseaduslik. Avalikkus peab mõistma, et kõik õnnetused, mis juhtuvad, tulevad sellest, et ilutulestikku transporditakse, kasutatakse, müüakse ja ladustatakse

⁷¹ The Southeast European Times, „Regional police crack down on illegal fireworks“ (19.12.2012) ,<www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2012/12/19/feature-01> (10.02.2013).

⁷² Euroopa Komisjon. Tooteohutuse ja turujärelevalve pakett, COM(2013) 76 final., 13.2.2013, lg 5.1

ebaseaduslikult. Ilutulestiku ohutumaks kasutamiseks võib seda kasutada ainult selleks ettenähtud kohtades⁷³.

Musta turu probleem esineb igas riigis. Selle vähendamiseks tuleb tarbijaid rohkem informeerida, missugustest poodidest või millistest müügilettidest ei tohi pürotehnilisi tooteid osta ja mis nõuetele müügikoht vastama peab. Kui tootel puudub kasutusjuhend, tekib oht, et tarbija kasutab kaupa valesti. Sõltumata riigist juhtub kõige rohkem õnnetusi nõuetele mittevastavate toodete tõttu.

Pürotehniliste toodete kontrollimisel tekivad probleemid, millele võib leida lahenduse tehes rahvusvahelist koostööd lähtudes liikmesriikide ja komisjoni koostöö põhimõttest, mille kohaselt peaksid liikmesriikide turujärelevalveasutused üksteist abistama, edastades dokumente ja teavet⁷⁴. Pürotehniliste toodete kontrollimisega on esinenud erinevaid probleeme, mõned nendest on pürotehniliste toodete müük mustal turul ja interneti teel ehk e-kaubandus. Viimaste aastatega on kiire arengu teinud internetikaubandus, kust saab osta erinevaid pürotehnilisi tooteid. Hetkel on e-kaubandus saavutanud suure populaarsuse üle maailma. See uus arengusuund toob kaasa uusi väljakutseid järelevalveasutustele. Internetikeskkonnas müüakse selliseid ohtlikke kaupu, mis on Euroopa Liidus turult kõrvaldatud. Tavaliselt tekivad probleemid, kui lõpptarbija saab ohtliku kauba kätte. E-keskkonnast tellitud toode langeb riskigruppi. Pürotehnilise kauba ostmisel ei mõtle tarbija toote nõuetelevastavuse ja ohutuse peale. Euroopa riikides kerkib probleem, sest e-kaubanduse vahendusel on võimalik osta tooteid, mis ametlikult on müügist kõrvaldatud⁷⁵.

Sellist olukorda on raske reeguleerida. E-keskkonnas tellitud kaup saadakse kätte tavaliselt postisaadetiste kaudu. Vastavalt LMS-ile on pürotehniliste toodete posti teel edastamine keelatud⁷⁶. Sellest tulenevalt rikub tarbija juba ise seadust endale kaupa koju tellides.

⁷³Hutchinson, J., „Illegal Fireworks Interdiction Operation” In El Dorado County News, 3.07.2012,<www.inedc.com/1-1230> (06.04.2013).

⁷⁴Nõukogu määrus. Akrediteerimise ja turujärelevalve nõuete sätestamine, seoses toodete turustamisega, nr 765/2008, 9.07.2008, Artikkel 24 p 2.

⁷⁵Euroopa Komisjon. Toote ohutuse ja turujärelevalve pakett, COM(2013) 76 final., 13.2.2013, lg 3.5.

⁷⁶Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 57, lg 5.

E- kaubanduses võivad müügil olla ka sellised tooted, mis lähevad III kategooria alla ja mida võib müüa alates 21-aastastele isikutele, kes peavad seda tõendama isikutõendava dokumendi näitamisega. Toote müümisel võidakse ostja käest küsida isiklikud andmed ning allkiri, millega ta kinnitab, et toode rakendab õiget kasutamist⁷⁷. Selliste punktide järgimine on juba raskendatud.

IV kategooria kaubad on mõeldud professionaalseks kasutamiseks. Nende toodete müük on lubatud ainult erialaste teadmistega tarbijatele. Vaatamata sellele saab internetis IV kategooria kaupu soetada ilma, et keegi kontrolliks tarbija tausta⁷⁸. Kui selline pürotehniline toode satub oskamatu tarbija kätte, on oodata halbu tulemusi. Või vastupidi: ka oskusliku tarbija käes on pürotehnika päris võimas relv⁷⁹. Sauli sõnul võib isegi tavaline pürotehnika olla tugevaks relvaks, rääkimata kangemast pürotehnikast.

Pürotehnikakaubandus e-keskkonnas on vähe reguleeritud. Internetis müügilolevate kaupade suhtes on võetud kasutusele turujärelevalve meetmed, kuid ka need on juhuslikud, killustatud ja kooskõlastamata⁸⁰.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et pürotehniliste toodete paremaks kontrolliks tuleb teha koostööd nii Eesti riigi erinevate ametkondadega, erasektoriga kui teiste riikide asjassepuutuvate institutsioonidega. Iga ametkond teostab järelevalvet, kus saab jagada oma erinevaid kogemusi ja teadmisi. Koostööd tehes on igast ametkonnast kogutud teave kasulik informatsioon tulemuslikumaks kontrolliks. Erinevatele probleemidele on koos lihtsam lahendusi leida kasutades teise riigi praktikat. Tooted, mis tarbija ostab, kas mustalt turult või tellib endale e-keskkonnast, langevad riski alla, kuna ei ole teada, kus ja kuidas see pürotehnika toodetud on. Kindlasti tuleks tarbijatele rohkem selgitada, millistele tingimustele peaks toode vastama. Ebakvaliteetse toote turule sattumise eest langeb vastutus järelevalveasutustele. Nemad täidavad suurt rolli turujärelevalves ning samas tagavad ka tarbija ohutust.

⁷⁷ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 57.

⁷⁸ Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011, 18, § 49 lg 2.

⁷⁹ Intervjuu Kaspar Saul, Lisa 4.

⁸⁰ Euroopa Komisjon. Toote ohutuse ja turujärelevalve pakett, COM(2013) 76 final., 13.2.2013, lg 3.5.

KOKKUVÕTE

Viimastel aastatel kasutab üha rohkem inimesi pürotehnikat oma tähtpäevade ilmestamiseks, seega on turul suurenenud pürotehniliste toodete nõudlus ja valik, mis omakorda suurendab pürotehnilise kauba sissevedu Eestisse teistest Euroopa Liidu riikidest ja Euroopa Liidu välistest riikidest. Ohtude vältimiseks tuleb tollil tõhusamalt läbi viia kontrolli, et ennetada ebaseadusliku ning nõuetele mittevastava kauba sissevedu.

Antud teema aktuaalsus seisnes selles, et lõhkeainet sisaldavate toodete sissevedu on suurenenud, peaaegu 1/3 võrra võrreldes eelmiste aastatega. Sellest tulenevalt suurenes ka oht, et turule võib sattuda ebakvaliteetne, keelatud või musta turu kaup.

Töö uudsus seisnes selles, et pürotehniliste kaupade kontrolli temaatikat ei ole seni teadustöö raames analüüsitud. Töö lisandväärtus seisnes selles, et esinenud probleemide lahendamiseks on toodud ettepanekud, mis aitavad tõsta tolliameti töö kvaliteeti.

Töö eesmärgiks oli analüüsida pürotehniliste toodete kontrollimisprobleeme Maksu- ja Tolliametis.

Selleks, et töö eesmärki saavutada, oli esimeseks uurimisülesandeks anda ülevaade pürotehnika ajaloost ja toodete omadustest. Pürotehnika kasutamise eesmärgiks on juba varajasest ajast on olnud esmalt meelelahutus. Läbi ajaloo on pürotehnilise valdkonna areng jõudnud selleni, et pürotehnika leidis kasutust paljudes arenenud valdkondades, milleta inimene enam elu ettegi ei kujutaks. Need on sõjandus, filmindus, meelelahutus, autotööstus, laevandus. Iga toode on valmistatud kindla eesmärgiga – kas siis ilutulestiku korraldamiseks või ohutusseadmete valmistamiseks. Toodete valmistamine areneb pidevalt – leiutatud on erinevad ained, mille lisamisel tootele muutuvad pürotehnika omadused. Sellest tulenevalt tekkis pürotehniliste toodete klassidesse jaotamise vajadus, vastavalt millele teatud pürotehnika tootegrupile saab kehtestada teatud piiranguid.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade pürotehnika käitlemisest ja ohtudest. Eesti on üks osa Euroopa Liidust, kus kehtivad samasugused reeglid pürotehniliste toodete käitlemisel. Pürotehniliste toodete müük ja tootmine on kasvava tendentsiga, sellest tulenevalt on vastuvõetud osa direktiive, mille eesmärgiks on ühtlustada riikidevahelisi õigusnorme, parandada toodete vabaliikumist siseturul, avalikku julgeolekut ja ohutust. Selliselt saab tagada iga kasutaja ning teda ümbritsevate inimeste ohutuse, mis on riikide üks põhilisematest eesmärkidest. Pürotehniliste toodete käitlemisel tuleb olla ettevatlik, sest selle süttimisel võib tekkida doominoefekt. Tavaliselt on üks osa tekkida võivatest ohtudest tingitud sellest, et tarbija ei ole informeeritud, kuidas toodet õigesti kasutada või eirab tarbija teadlikult ohutuseeskirju. Teine osa toodetest on need, mis ei vasta riikidevaheliselt vastuvõetud nõuetele. Seepärast tuleb pürotehniliste toodetega töötamisel, nende hoiustamisel, transportimisel ja tootmisel läbi viia analüüse selleks, et ennetada võimalike õnnetusi.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida Maksu- ja Tolliameti ning teiste ametite võimalusi pürotehnika toodete kontrolliks. Läbiviidud intervjuudest selgub, et tolliametil esinevad probleemid, mille lahendamiseks oleks vaja teha seaduses muudatusi, teha koostööd, viia läbi koolitusi. Nimelt oleks tolliametil tulemuslikumaks kontrolliks vaja turu järelevalveasutustelt teabeid nõuetele mittevastavate ja ohtlike kaupade kohta. Kui keelatud toode jõuab vabale turule, on selle avastamine raskendatud. Selleks oleks vaja Maksu- ja Tolliametil ametkondadevahelist koostööjuhendit, vastavalt millele täidaks probleemses olukorras iga koostööpartner oma rolli. Hetkeseisuga tolliametnikud ei teagi, millised pürotehnilised toodet sisepiiridel liiguvad, kuna puudub kohustus enne piiriületust tolli teavitada. Antud probleemidele on olemas ka lahendused. Üks variantidest on alati jälgida liikmesriikide praktikat ja nende kogemusi sarnaste probleemide lahendamisel.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida pürotehniliste toodete tollikontrolli probleeme nii Eestis kui Euroopa Liidu sise- ja välispiiril. Selgus, et pürotehniliste toodete paremaks kontrolliks tuleb teha koostööd nii Eesti riigi erinevate ametkondadega, erasektoriga kui teiste riikide asjassepuutuvate institutsioonidega. Iga ametkond teostab järelevalvet, kus saab jagada oma erinevaid kogemusi ja teadmisi. Koostööd tehes on igast ametkonnast kogutud teave kasulik informatsioon tulemuslikumaks kontrolliks. Erinevatele probleemidele on koos lihtsam lahendusi leida kasutades teise riigi praktikat. Tooded, mis tarbija ostab, kas mustalt turult või e-keskkonnast, langevad riski alla, kuna ei ole teada, kus ja kuidas see pürotehnika toodetud on. Kindlasti tuleks tarbijatele rohkem selgitada, millistele tingimustele peaks toode

vastama. Ebakvaliteetse toote turule sattumise eest langeb vastutus järelvalveasutustele. Nemad täidavad suurt rolli turujärelevalves ning samas tagavad ka tarbija ohutust.

Täiendavaks uurimiseks võiksid olla need valdkonnad mis on problemaatilisemad või vähe reguleeritud. Üks nendest on pideval arenemisel olev pürotehnika kaubandus e-keskkonnas. Teiseks aspektiks, mida oleks vaja uurida, on pürotehniliste toodete liikumine ja kaubandus mustal turul Euroopa Liidu riikides.

РЕЗЮМЕ

За последние года стало больше людей использовать пиротехнику, этим они отмучают знаменателбные даты. В связи с этим на рынке вырос спрос и выбор пиротехнических изделий, что в свою очередь увеличивает ввоз пиротехники в Эстонию из других стран.

В связи с увеличившимся объемов импорта данных изделий увеличились риски, связанные с не соответствующим качеством продукции или ее незаконным ввозом в страну. Для уменьшения перечисленных рисков необходимо улучшить качество проводимых проверок Налого-Таможенным Департаментом, а также обеспечить высокий уровень сотрудничества с прочими контролирующими органами.

Новизна работы заключается в отсутствии ранее проведенных аналогичных исследований.

Проблема заключается в том что, существуют службы, которые занимаются контролем отдельных направлений, связанных с пиротехническими изделиями, но отсутствует общий принцип контроля, что не является эффективным, с точки зрения наличия возможности отслеживания общих тенденций и предотвращения нарушений.

Целью данной работы, являлось выполнение анализа проблем, возникающих при осуществлении контроля над пиротехническими изделиями и предложение вариантов решения. Для достижения данной цели, автором были поставлены, следующие исследовательские задачи:

1. Обзор пиротехнических изделий.
2. Использование и сопутствующие риски пиротехники.
3. Возможность выполнения технологического контроля пиротехнических изделий в налогово-таможенном департаменте и других административных службахю
4. Анализ проблем связанных с осуществлением таможенного контроля пиротехнических изделий в Эстонии, в ЕС и за пределами ЕС.

При написании дипломной работы автор анализировал различную научную литературу и информацию полученную из интервью с представителями административных служб.

В ходе исследование было выявлено несколько проблем, с которыми соприкасаются работники налогово-таможенного департамента: Задача и поставленные цели дипломной работы были достигнуты. Автор пришел к выводу, что налогово-таможенному департаменту необходимо разработать руководство по осуществлению технического контроля пиротехнических изделий.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Euroopa Majanduskomisjon sisetranspordi komitee, „Ohtlike veoste rahvusvahelise autoveo“ (2011), <www.mnt.ee/public/adr/ADR2011_2_2osa.pdf>, lk 114.

Euroopa Komisjon. Tooteohutuse ja turujärelevalve pakett, COM(2013) 76 final., 13.2.2013.

Euroopa Ühenduste Komisjon. Ettepanek: Euroopa parlamendi ja Nõukogu direktiiv pürotehniliste toodete turuletoomise kohta, KOM/2005/0457 lõplik - COD 2005/0194., 11.10.2005.

Nõukogu Direktiiv. Pürotehniliste toodete turule laskmise kohta, 2007/23/EÜ, 23.05. 2007.

French Sustainable Development Ministry, „Explosion in a fireworks storage facility“ (2004),<www.aria.developpement-durable.gouv.fr/ressources/28480_kolding_dk_ih_gb1.pdf> (14.02.2013).

French Sustainable Development Ministry, „Explosion of a fireworks warehouse“ (2010),<www.aria.developpement-durable.gouv.fr/ressources/fd_17730_enschede_ih_gb.pdf> (16.02.2013).

Securing Americas Borders, „Watch Out for Illegally Imported Fireworks“, (3.07.2012),<www.cbp.gov/xp/cgov/newsroom/news_releases/national/07032012.xml> (01.04.2013).

Eesti Standardikeskus „Turujärelevalve“
<www.evs.ee/StandardidjaEL/Kvaliteediinfrastruktuur/Turuj%C3%A4relvalve/tabid/185/language/et-EE/Default.aspx> (06.04.2013)

Hutchinson, J., „Illegal Fireworks Interdiction Operation” *In El Dorado County News*, (3.07.2012), <www.inedc.com/1-1230> (06.04.2013).

Päästeamet, „Demineerimiskeskus” <www.rescue.ee/639> (03.03.2013).

Raamatupidamise- ja Maksuinfoportaal, „Mis on CE-märgis?” (2011), <www.rmp.ee/uudised/juhile/9945> (10.02.2013).

The Southeast European Times, „Regional police crack down on illegal fireworks” (19.12.2012), <www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2012/12/19/feature-01> (10.02.2013).

Tehnilise Järelevalve Amet, „Demineerimiskeskus” <www.rescue.ee/639> (03.03.2013).

Tehnilise Järelevalve Amet, „ Mida tähistab CE märk” <www.tja.ee/ce-margitus> (04.03.2013).

Tehnilise Järelevalve Amet, „Tööstusohutuse teenistus” <www.tja.ee/toostusohutus> (04.03.2013).

Lõhkematerjalilaole, lõhkematerjali ja pürotehnilise toote hoidmisele esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 07.08.2012, jõustunud 13.08.2012- RT I, 10.08.2012.

Strateegilise kauba komisjoni moodustamine ja töökord, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 22.12.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 29.12.2011, 47.

Nõuded ohtliku ja suurõnnetuse ohuga ettevõtte kohustuslikule dokumentatsioonile ja selle koostamisele ning avalikkusele edastatavale teabele ja õnnetusest teavitamisele, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 17.02.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 29.12.2011, 188... RT I, 01.03.2011, 4.

Nõuded ohtliku ja suurõnnetuse ohuga ettevõtte kohustuslikule dokumentatsioonile ja selle koostamisele ning avalikkusele edastatavale teabele ja õnnetusest teavitamisele, vastu võetud

Vabariigi Valitsuse määrusega 17.02.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 29.12.2011, 188. RT I, 01.03.2011.

Pürotehnilisele tootele, selle pakendile, pürotehnilise tootega kaasnevale teabele ja märgistusele ning pürotehnilise toote nõuetele vastavuse tõendamisele esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 08.04.2010, jõustunud 04.07.2010- RTL 2010, 19, 339.

Pürotehnilise toote käitlemisele, sealhulgas käitlemise kohale esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 22.06.2010, jõustunud 04.07.2010- RT I 2010, 39, 237.

Ilutulestiku keskus Arnika OÜ, "Pürotehnika ja ilutulestiku mõiste"<www.arnika.ee/ilutulestik/purotehnika-moisted/?mid=98>(06.02.2013).

Taalmann, R., Päästeameti demineerimiskeskuse Põhja-Eesti pommigrupp juhataja. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 10.04.2013 Lisa 3.

Kaspar, S., Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste Pioneeri lektor. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 02.04.2013 Lisa 4.

Ring, M., Tehnilise Järelevalve Amet kemikaali ja mäetööde osakonna peaspetsialist. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 26.03.2013 Lisa 5.

Nagel, A., Tarbijakaitseameti Kaubandustalituse juhataja kohusetäitja. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 08.04.2013 Lisa 6.

Tinkus, P., Maksu- ja Tolliameti tollikorralduse osakonna tollipoliitika rakendamise talituse peaspetsialist. Autori ülekirjutis. Kravtsuk, P., Tallinn. 27.03.2013 Lisa 2.

Klassifitseerimata laevade seadistamise ja varustamise nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 29.09.2003, jõustunud 13.10.2003- RTL 2003, 106, 1623... RT I 2002, 1, 1; 61, 375; 63, 387.

Lõhkematerjali seadus 24.03.2004, jõustunud 01.05.2004 – RT I 2004, 25, 170 ... RT I, 30.12.2011.

Nõuded väikelaeva varustusele ning väikelaeva kategooriad vastavalt väikelaeva konstruktsioonile, samuti sellise väikelaeva ohutusnõuded, millega korraldatakse tasu eest vabaajareise, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 11.05.2011, jõustunud 16.05.2011- RT I, 13.05.2011, 3.

Nõukogu määrus. Ühenduse tolliseadustik kehtestamine, nr 2913/92, 12.10.1992.

Nõukogu määrus. Akrediteerimise ja turujärelevalve nõuete sätestamine, seoses toodete turustamisega, nr 765/2008, 9.07.2008.

Ohtlike veoste autoveo eeskiri, vastu võetud Teede- ja Sideministri määrusega 14.12.2001, jõustunud 13.06.2011- RT I, 10.06.2011, 19... RTL 2002, 6, 53.

Ohtliku kauba sadamas vastuvõtu, töötlemise, hoiustamise ja väljastamise eeskiri, vastu võetud Teede- ja Sideministri määrusega 26.01.1998, jõustunud 01.06.2002- RTL 1998, 40, 202. (määrus kehtetu).

Paks, K., Lõhkeained, pürotehnilised- ja süütesegud. Tallinn. 2000.

Paks, K., Lõhkevahendid ja lõhkelaengud Tallinn., 2001. lk 70- 71.

Petarda, „Китай”, <petarda.com.ua/ru/usefull/32/> (06.02.2013).

Pürotehnilise toote käitlemisele, sealhulgas käitlemise kohale esitatavad nõuded, vastu võetud Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega 22.06.2010, jõustunud 04.07.2010- RT I 2010, 39, 237.

Talvari, A., Ohtlikud ained. 2., täiendatud trükk. Tallinn. 2006.

Щидловский А., Основы пиротехники. Москва. 1954.

LISAD

Lisa 1. Laske- ja muu lahingumoona kokkusobivuse tabel⁸¹

Laske - ja muu lahingumoona kokkusobivuse tabel.

Laske - ja muu lahingumoona kokkusobivuse tabeli aluseks on Euroopa riikide vaheline kokkulepe ohtlike ainete transportimise kohta maanteedel

- X näitab grappe, mida võib laadida koos ning transportida üldkasutatavatel maanteedel Euroopas, välja arvatud juhul, kui riigis on kehtestatud rangemad nõuded (nagu näiteks Itaalias).
- S - gruppi kuuluvaid inertseid aineid, laskemoona ja lõhkeaineid võib laadida/ladustada koos kõikidesse gruppidesse kuuluvate nimetustega, välja arvatud grupid A, K ja L .
- Gruppidesse C, D ja E kuuluvat laske- ja lahingumoona võib laadida /ladustada koos

Tabel № 1. Lahingumoona kokkusobivuse tabel.

	A	B	C	D	E	F	G	H	J	K	L	N	S
A	X												X
B		X											X
C			X	X	X		X						X
D			X	X	X		X						X
E			X	X	X		X						X
F						X							X
G			X	X	X		X						X
H								X					X
J									X				X
K										X			
L													
N													
S		X	X	X	X	X	X	X	X				X

⁸¹ Paks, K., Lõhkevahendid ja lõhkelaengud. Tallinn. 2001. lk 71.

Lisa 2. Intervjuu Maksu- ja Tolliameti tollikorralduse osakonna tollipoliitika rakendamise talituse peaspetsialist Piret Tinkus

1. Mis Te arvate: mida oleks vaja teha, et tolliametnikud saaksid tõhusamini läbi viia pürotehniliste toodete tollikontrolli?

Kõigepealt: tolliametnikel ei ole vastavaid koolitusi. Teiseks ei ole neil seadusandlikku õigust seda kaupa kontrollida, neil on õigus seda kaupa kinnipidada, aga kui nad ei ole läbinud vastavaid koolitusi, siis ei saagi seda kontrollida, kuna tegemist on ohtliku kaubaga. Piiri peal võib igat kaupa kontrollida, kui tolliametnikel puuduvad oskused, kuidas seda õigesti teha.

2. Kas on Teil mingisuguseid ettepanekuid, mida võiks muuta või teha teistmoodi, et parandada MTA tollikontrolli? (määrused, seadused)

Pürotehnika riigisiseste vedude kontrolli võimalust. Seadusesse sisse viia parandus. Tolliametnikud ei teagi, kuidas kaup sisepiirides liigub, kellelgi pole kohustust Tolli selle kohta teavitada. Me saaksime seda kaupa kontrollida, sest meil on olemas tolli liikuvad rühmad. Need rühmad liiguvad Eesti-siseselt ja kontrollivad autosid, neil on õigus küsida auto koorma saatedokumente. Kui tehakse nii, et hakatakse tolli teavitama, kus pürotehnika koorem liigub, siis tollil ka tekib õigus neid kontrollida.

3. Kas on olemas mingi õigusakt, mis reguleeriks ametkondadevahelist koostööd? Kas on selle vajadus?

Puudub koostöölepe pürotehnika kontrolliks ja juhend, kus oleks kirjas, kes mida teeb. MTA-l on olemas koostöölepe TJA-ga, kuid MTA-l puudub ühine juhend, kus oleks iga ametkonna roll välja toodud ja toimuks informatsiooni vahetus. Tegemist on ikka ohtliku kaubaga ja ohtliku kauba avastamisel peab igäüks teadma, mida ta puutuda ei tohi, sest võib juhtuda õnnetus. Sama puudutab ka tolli ladusid, kui sinna kontrollima minnakse ja leitakse mingi kogus pürotehnilist kaupa, ei oska tolliametnik sellega mitte midagi teha.

4. Kas on olnud juhuseid, kui tuli välja kutsuda päästeametit või demineerimisgruppi pürotehnilisest ainest tekkinud ohu likvideerimiseks?

Me ei ole päästeametiga selles osas koostööd teinud. Kindlasti siin on olemas koostöö koht ja see puudutab nii lõhkematerjali kui ka pürotehnikat. Kindlasti on Päästeamet üks koostöö partneritest.

5. Mida oleks vaja teha, et tõhusamini läbi viia pürotehnika tolli kontrolli?

Ohutustehnikat ja väljaõpet. Oleks vaja koostööd Päästeametiga või Kaitseväega. Meil ei ole ka täna mingisuguseid erivahendeid selliseks kontrolliks.

6. Kui palju on kasvanud import Eestisse lähiaastate jooksul?

Kui vaadata tagantjäreli TJA andmeid ja neid võrrelda, kui palju on välja antud lube ja sissetoodud koguseid, siis on näha, et tuuakse sisse rohkem võrreldes teiste aastatega.

7. Mida oleks vaja juurde õppida või milliseid koolitusi läbida, et saaks tõhusalt ja ohutult läbi viia toodete kontrolli?

Meil ei ole selle alla koolitusi tehtud. MTA-l oleks vaja koostada koolitusmoodul koostöös Päästeameti, TJA, TKA ja Kaitseväega, kus oleksid: koolitused toote kirjeldusest, dokumentatsioonist, ohutustehnikast.

8. Kuidas on tagatud MTA ametnikele ohuhoid?

See on tagatud selliselt, et tolliametnikud seda koormat ei puuduta. Juhul, kui me leiame mingisuguse pürotehnika koorma, mis on deklareerimata, siis on see ohtlik kaup ja meil pole seda kuhugi panna. Me ei tohi seda hoida tolli piiripunkti territooriumil. Sellistel juhtudel oleks vaja MTA ja Kaitseväe koostöölepet. See puudub mitte ainult pürotehnikat, vaid ka lõhkeainet, relvi ja muud. Me oleme seda saanud kasutada, kuid meil puudub koostöölepe.

9. Mida peaks teadma MTA ametnik pürotehniliste toodete kontrolli läbiviimisel?

Tal peab olema ohujuhend, kuidas käituda ohu korral, sest see on praegu puudu. Olemas on juhend tulekahju korral käitumise kohta, kuid kui on tegemist plahvatusohtliku kaubaga ja kui midagi plahvatab, ei ole meil juhendit, mida järgida.

10. Kas MTA-l on andmeid pürotehnika salaturu kohta? Kas müüakse kaupa märgistamata?

Must turg tekib, kui toode tuuakse Eesti turule illegaalselt, tekib maksupettuse oht ja tarbijatele pürotehniliste toodete müük on suurema ohuriskiga. Illegaalset kaupa on vabaturul keeruline avastada, kõige paremini seda saaks teha Tarbijakaitseamet. Kui müügikohas müüakse pürotehnikat, siis TKA-l on pädevus küsida dokumente selle kohta, kust kaup on saadud.

11. Kui palju pürotehnilist kaupa tuuakse Euroopa Liidu liikmes riikidest?

Hetkel on selline olukord, et kui kauba tuuakse teisest Euroopa Liidu riigist peab selle veo organiseerija teavitama TJA-d selle kohta, et nad toovad ohtlikku kaupa Eesti territooriumile. TJA saab selle informatsiooni. Minu ettepanek oleks selline, et kui tuleb selline teave TJA-sse, siis võiks informatsiooni edastada MTA-le. Selliselt saab MTA teostada kontrolli toodete vastavuse üle ja samas võib ka selliselt juba paremini jälgida kauba importi. MTA-l on olemas statistika, palju kolmandatest riikidest imporditi ja eksporditi lõhkeainet.

Lisa 3. Intervjuu Päästeameti demineerimiskeskuse Põhja-Eesti pommigrupp juhataja Raido Taalman

1. Kui tihti esineb nõueterikkumisi pürotehniliste toodete käsitlemisega?

Demineerimiskeskuseni jõuavad ainult üksikud õnnetused seoses pürotehniliste toodetega

2. Milliseid ohutusnõudeid tihti rikutakse?

Ei järgita kasutusjuhendit, millest tulenevad ka õnnetused.

3. Kui hea on teil koostöö MTA-ga? Kuidas see välja näeb?

Koostöö MTA-ga pürotehniliste toodetega seotud valdkonnas puudub.

4. Millised peaksid olema tolliametniku tegevused, kui ta avastab tollipunktis ebaseaduslikku pürotehnikat? (Ohutusest)

Enamusel pürotehnilistel toodetel peaks siiski olema kaasas kasutusjuhend. Seda tuleks täpselt järgida.

5. Mis Te arvate: mida oleks vaja teha, et tolliametnikud saaksid tõhusamini läbi viia pürotehniliste toodete tollikontrolli? Kas on vaja mingisuguseid erialaseid koolitusi, varustust ametnikele, pürotehnikaga kokku puutuvad?

Igasuguste ülesannete, kaasa arvatud pürotehniliste toodete kontrolli, täitmiseks on vaja omada teadmisi ja oskusi.

6. Kas on esinenud juhtumeid, kus MTA kutsub demineerimise grupi pürotehniliste ainete kontrolliks?

Minu teada ei ole.

7. Kas Demineerimiskeskuse ja MTA koostöö on reguleeritud mingi seaduse või määrusega?

Minu teada ei.

8. Kas on olemas MTA ja TJA vahel ühine juhend, mis reguleeriks üheselt mõistetavalt pürotehnilise toote kontrolli ja erinevate ametkondade rolli kontrolliprotsessis mõistliku ressursi kasutusega?

Minule ei ole teada teiste asutuste omavahelised kokkulepped ja regulatsioonid.

9. Kas on Teil mingisugused ettepanekud, mida võiks muuta või teha teistmoodi, et parandada Teie ja MTA vahelist koostööd? (määrused, seadused)

Selleks, et selles valdkonnas mingisuguseid ettepanekuid teha, peab eelnevalt selle valdkonnaga ennast täpselt kurssi viima.

10. Milline on teie paari aasta prognoos: kas pürotehnikaga seonduvate õnnetuste arv on kasvamas või vastupidi? (eelmiste aastate näitel)

Kahjuks on täna olukord, kus paljud õnnetused ei jõua meieni. Seega ei ole meil täpset ülevaadet õnnetuste arvust. Samas tehakse enne igat kasutusperioodi algust aktiivset ennetustööd ja samuti teostatakse müügiperioodil aktiivset järelevalvet müügikohtade üle. Tahaks loota, et õnnetused vähenevad. Alaealistele tuleks toodete kättesaadavuse võimalust tublisti vähendada. Nõudeid rikkunud müügikohad tuleks sulgeda.

Lisa 4. Intervjuu Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste Pioneeri lektoriga Major Kaspar Sauliga

1. Kuidas puutub Kaitsevägi kokku pürotehnikaga?

Pürotehnikat kasutab Kaitsevägi põhiselt Suurtükiväes paiske- ja laskemoonana, imitatsioonivahendites, tankitõrje relvade paiselaengus. Puhtal kujul pürotehnikaga puutuvad kokku pioneerid, demineerimise keskuse ja erinevad kaugtule fuggass imitatsioonide tegemisel.

2. Milliseid pürotehnika tooteid ja ained kasutab Kaitsevägi?

Kasutavad musta püssirohtu, suitsupüssirohtu ja erinevaid segusid, mis on püssirohu baasil.

3. Kas Kaitseväe ja Maksu- ja Tolliametiga (MTA) koostöö on reguleeritud mingi seaduse või määrusega? Kui hea on teil koostöö MTA-ga?

Ei ole Maksu- ja Tolliametiga kokkupuudet olnud. Ei teaks, et oleks mingi õigusakt, mis koostööd reguleeriks. MTA teab niikuinii, mis Kaitsevägi endale sisse hangib. Ei paista vajadust ka.

4. Kui tihti esineb nõueterikkumisi pürotehniliste toodete käsitlemisega? Milliseid rikkumisi esineb? Kas ohutusnõuete mittetäitmine või ebakvaliteetne pürotehniline toode?

Rikkumisi esineb päris palju, põhjus on hästi lihtne, nimelt on pürotehnilised tooted neid sisaldavad põhilised õppevahendid. Ja õppevahendite nii sõdurite kui ka kaaderkaitseväelased käivad üsna hooletult ringi kui on lahing asjadega, ei osata ohu karta. Selliselt nad eiravad ohutustehnika eeskirju. Lisaks ei ole pürotehnilised tooted nii kvaliteetsed kui need, mis on lõhkeaine baasil tehtud ja siis ongi kui ebakvaliteetne asi, ta on halvasti käsitletud siis vead oluliselt lihtsamalt tulevad.

5. Kas Teil on mingisuguseid ettepanekuid, mida võiks muuta või teha teistmoodi, et parandada Teie ja MTA vahelist koostööd?

Ettepanekuid ei ole. Kui on vaja teha koostööd, siis ma ei näe põhjust, miks seda mitte teha.

6. Kui ohtlik on pürotehnika, kui ta satub inimeste kätte, kelle eesmärgiks on tekitada kahju teistele inimestele?

Oskusliku inimese käes on ka pürotehnika päris võimas relv.

7. Kas kaitseväelased oleksid võimelised läbi viima pürotehnikaga seonduvaid koolitusi?

Sõltub erialast, pioneerierialal oleval kaitsevälased, jah. Tavakaitseväeused ilmselt mitte.

8. Kuidas käib kaitseväe pürotehnika ohuklassi välja selgitamine ?

Kõik asjad, mis kaitseväele ostetakse peavad olema ohuklassiga märgistatud ja kõik pakendid, mis sealt edasi antakse, peaksid olema ka tähistatud. Kaitsevägi ise neid klasse ei tee ja ei muuda ka. Need on rahvusvahelised ohukategooriad ja need kehtivad kaitseväes sama moodi.

Lisa 5. Intervjuu Tehnilise Järelevalve Amet kemikaali ja mäetööde osakonna peaspetsialist Merike Ringiga

1. Milliseid rikkumisi esineb pürotehnika turujärelevalves?

Euroopa Liidus võib iga inimene tuua pürotehnikat ja selle üle on väga keeruline järelevalvet teha. Ettevõtete puhul on sama probleem, kui nad ei teavita TJA-d sellest, mida toovad Euroopa Liidust siis järelevalveametil puudub informatsioon sellest, mida nemad turule toovad. Tänapäeval tuuakse pürotehnikat Poolast või Lätist, sest seal on pürotehnika väga odav. Poolast toomine on väga levinud.

Samas on väga levinud ka müük internetis, tegelikult seda ei tohi teha, sest pürotehnikat ei tohi saata posti teel.

2. Kas müügilettidel müüakse alati kvaliteetseid pürotehnilisi tooteid?

See on kahe otsaga asi, täna on väga keeruline öelda et kõik tooted, mida müüakse, on kvaliteetsed ja et nende toodete ohutus on 100 % tagatud, vaatamata, et kõik nõuded on täidetud. Teine pool on see, et kuidas seda kasutatakse, enamik õnnetustest, mis meil juhtuvad, on tingitud sellest, et toodet on valesti kasutatud.

3. Kas TJA ja MTA koostöö on reguleeritud mingi seaduse või määrusega?

Koostöö leping on olemas, see puudutab turujärelevalvet.

4. Kas on Teil mingisuguseid ettepanekuid, mida võiks muuta või teha teistmoodi, et parandada MTA vahelist koostööd? (määrused, seadused)

Kui vaadata Euroopa Liidu liikmesriike, siis MTA ei saa selle kohta mingit informatsiooni. Informatsioon on puudulik kuna ettevõtjad selle kohta kedagi ei teavitata. See on probleem, mis vajaks lahendamist.

5. Kui palju on kasvanud import Eestisse lähiaastate jooksul?

Pürotehnika toodete kolmandastest riikidest import hakkab vähenema. Ettevõtjad vaatavad täna, kas on mõistlik tuua CE-märgistusega tooteid Hiinast või tuua neid Euroopast. Ja ma julgen väita, et Euroopa Liidust hakatakse täna rohkem pürotehnilisi tooteid tooma võrreldes varasemate aastatega. See on ikka kasvav tendents. Ma arvan, et aastateks 2014-2015 saab pilt selgemaks.

Lisa 6. Intervjuu Tarbijakaitseameti Kaubandustalituse juhataja kohusetäitjaga Anneli Nagel

1. Kuidas puutub Tarbijakaitseamet kokku pürotehniliste toodetega?

Tarbijakaitseamet teostab jaekaubanduses pürotehniliste toodete järelevalvet.

2. Kas müügilettidel müüakse alati kvaliteetseid pürotehnilisi tooteid?

Tarbijakaitseamet ei ole selle alal testimisi läbi viinud.

3. Mis on teie paari aasta prognoos: kas pürotehnika müük on kasvamas või vastupidi?

Pürotehnika müük on otseses seoses majanduse olukorraga. Kui majandusseis muutub paremaks, ostetakse ka rohkem pürotehnikat ja vastupidi.

4. Kas Eestis müüakse CE-märgistusega pürotehnikat või mitte ainult?

Praegu on lubatud müüa nii vastavusmärgisega kui ilma (realiseerida vanu laojääke).

5. Kui tihti esineb nõueterikkumisi pürotehniliste toodete käsitlemisega? Milliseid rikkumisi esineb?

Tarbijakaitseamet on järelevalve käigus tuvastanud: nõuetekohaselt märgistamata pürotehniliste toodete müüki, tarbijatele mittelubatud pürotehniliste toodete müüki (professionaalidele mõeldud toodete müük tavatarbijatele), vanusepiirangust mittekinnipidamist (nt 8-aastastele lastele soovitatakse tooteid, millel on müügipiirang alla 12 või 14aastastele.) Rikutakse ka nõudeid toodete reklaamimisel või müügiesindusel nt kahe hinna näitamine.

6. Kas TKA ja MTA koostöö on reguleeritud mingi seaduse või määrusega?

Kahe asutuse vahel on sõlmitud koostöökokkulepe.

7. Mis Teie arvate, kas oleks vaja teha koostööd MTA-ga?

Pürotehnika kontrollimisel Tarbijakaitseametil ja MTA-l puudub kokkupuutepunkt.

Lisa 7. Eesti impordi ja eksporti statistika

Tabel 1. Eesti impordi ja eksporti statistika ETT 36. grupi kaubad (lõhkeaineid ja pürotehnikat), Intervjuu Piret Tinkusega.

	2010. aasta	2011. aasta	2012. aasta
1. Deklareeriti impordiks.	41 korda	19 korda	25 korda
2. Deklareeriti ekspordiks.	24 korda	0	1 kord
3. Kaupa deklareeriti füüsiline ja juriidiline isik.	15	7	1
4. Import neto KG.	305018,3kg	347775,6 kg	437442,1 kg
5. Eksport neto KG.	10,5 kg	0	1063,2 kg